

Olvasóinkhoz.

A háborús nehézségek miatt összevont számokat is voltunk kénytelenek adni. Ez azonban az utolsó összevont szám ebben az évben. A következő fűzetek a rendes időben, havonként fognak megjelenni.

A szerkesztőség.

A jövődő nemzedék védelme.

Írta: Lukács József,

az Országos Munkásbeteggyógyító és Balesetbiztosító Pénztár elnöke.

A «Szociálpolitikai Szemle» arra kért fel, hogy azoknak a cikkeknek a sorát, – amelyekkel a Szemle a háború felvetette szociálpolitikai kérdések tisztázásához kíván hozzájárulni, – az anyasági és csecsemővédelem megszervezésére vonatkozó álláspontom kifejtésével én nyissam meg.

Ennek a meghívásnak igazán szíves készséggel teszek eleget, mert az anyasági és a csecsemővédelem kérdésének helyes megoldásában a háborúfelvetette-problémák egyik legfontosabb ját látom.

Azokat az alapelveket, amelyeken a helyes anya- és csecsemővédelemnek föl kell épülnie, az anyák és csecsemők védelmére f. év júniusának derekán megalakult Stefánia-Szövetség programjában dr. Madzsar József rendkívül pregnánsan körvonalazza és nagyon helyesen azt hangsúlyozza, hogy az anya- és csecsemővédelem leghivatottabb szerve az állam és a községek, s hogy a csecsemők életbenmaradása és megerősödése érdekében kiadott pénz nem áldozat, hanem befektetés és pedig a legjobb befektetés.

A magam részéről ezekhez most csak azt akarom hozzátenni, hogy *csak az az anyaságvédelem teljes, amely az anyának mennél hosszabb időn keresztül teszi lehetővé azt, hogy gyermekét a maga tején táplálhassa.* Megbízható kutatások igazolják, hogy azok közül a gyermekek közül, akik emésztési zavarok következtében egyéves életkorukat sem érték el, csak 1.4%-ot tápláltak anyatejen, s az elpusztult csecsemők 15.8%-a vegyesen anyatejen és tehéntejen, 24.3%-a csak tehéntejen élt, 61.4%-ukpedig mesterséges táplálóanyagokon élt. Az anyatejet kell tehát biztosítani a csecsemőknek, mennél több anyatejet!

* * *

Miután nálunk, Magyarországon, gyakran megesik, hogy – ezt minden célzatosság nélkül mondom – a sok bába között elvész a gyerek, s hogy a legszebb eszmék a szervezés útvesztőiben rekednek meg, e helyen arra akarok rámutatni, hogy a legszükségesebb teendők gyors intézkedésekkel s rövidesen mi-kép léptethetők életbe.

Aki sokat markol, keveset fog, a rendszeres védelem munkáját tehát a népesség ama kategóriájánál kell megkezdenünk, amelyben az anyasági és csecsemővédelem bizonyos neme már most megvan. Fontos ez azért, mert így a meglévő szervezet felhasználásával egyszerre nagyot lendülhetünk a kérdés megoldása felé.

Ez a szervezet az 1907: XIX. t.-c. alapján működő Országos munkásbetegsegélyző- és balesetbiztosító-pénztár, amelynek törvény teszi kötelességévé, hogy azokról a szülőnőkről, akik a pénztár tagjai, gondoskodjék. Ezek a nőtagok pedig igen tekintélyes számot képviselnek: az Országos pénztár normális taglétszáma a béke idején 1.200,000 volt, s ezekből 150,000 volt a női tagok száma, a legutolsó 1915. április havi kimutatás szerint pedig, bár az összes tagok száma 864,000-re csökkent, a nők száma 158,431-re emelkedett, s előreláthatóan még tovább is emelkedni fog.

Gyermekágyi segély és szülésznői díjak címén az Országos pénztár

1909-ben	470,000,
1910-ben	442,000,
1911-ben	566,000,
1912-ben	648,000 és

1913-ban 687,000 koronát fizetett ki, nem is számítva a kapcsolatos orvosi- és gyógyszer-költségeket, úgy hogy hazánkban a legjelentősebb olyan közintézmény, mely az anya- és csecsemővédelmet eddig is nagymértékben szolgálta.

Fájdalom, hogy a törvény keretében való gondoskodás messziről sem az, amire immár állami érdekből is égető szükség van. A törvény 50. §-a alapján u. i. a betegség esetére biztosított tagnak igénye van:

az 1. pont szerint szülés esetében ingyenes szülészeti támogatásra és gyógykezelésre, a 4. pont szerint: gyermekágy esetében gyermekágysegélyre a táppénzzel egyenlő összegben, a lebetegedés első napjától kezdve hat hétig.

De a biztosítottal egy háztartásban élő és keresettel nem bíró nő részére a törvény ugyanezen szakaszának 5. pontja csak szü-

lészeti támogatást és gyógykezelést biztosít, gyermekágyi segélyt azonban nem. A törvény eme fogyatékosága már békés időben is kiáltó igazságtalanság és mennyivel inkább az, ezekben a szomorú napokban, midőn a háború kétségtelenül annak a nép-, osztálynak okoz legnagyobb veszteséget, melynek életéről, egészségéről a munkásbiztosítás köteles gondoskodni. A német kormány a szövetségtanács 1914. augusztus 4-iki meghatalmazása alapján 1914. december 3-án rendeletet adott ki, mely szerint a gyermekágyas asszonynak, ha hadbavonult férje hadbavonulását megelőzően 12 hónapon keresztül 26 hétig, vagy közvetlenül előtte 6 hétig biztosítva volt, igénye van:

1. 25 márkára szülési segélyképpen, s ezenfelül
2. 8 héten keresztül, – melyből legalább 6 hét a szülés után való időre esik, – naponta 1 márka segélyre,
3. 10 márka bábasesgélyre, esetleg külön orvosi segélyre,
4. ha gyermekét maga szoptatja, ezenkívül napi félmárka szoptatási segélyre (Stillgeld), a szülést követő 12 héten át.

A német birodalmi szövetségtanács 1915. április hó 23-ikán ezeknek a szülési és gyermekágyi segélyeknek élvezetét mindazokra a vagyontalan gyermekágyasokra kiterjesztette, akiknek férjük hadbavonult és a szóbanlévő szövetségtanácsi rendelet mindazokat a szülőnőket vagyontalannak tekinti, akiknek jövedelme a férjükével együtt a 2500 márkát a hadbavonulás előtti évben meg nem haladta, s akiknek a hadbavonulás óta 1500 márkánál, s ezenfelül gyermekenként 250 márkánál alacsonyabb jövedelmük van.

A decemberi rendelettel szemben, amely még csak a szociális biztosítási kötelezettség körébe tartozó gyermekágyasokról gondoskodott, az áprilisi rendelet szerint már biztosítottaknak és nem-biztosítottaknak már egyaránt ' igényük nyílik ezekre a segélyekre.

Mindezeket a költségeket pedig az állam viseli.

Íme tehát, ha a kormányzat egy új biztosítási ágazat: az anyasági biztosítás megteremtésére az időt alkalmasnak nem találja, az 1907: XIX. te. egyszerű módosításával, vagy akár novelláris úton is a német mintára a gyermekágyi segély kiterjesztésével a népesség egy nagy rétegén már segíthet, s ezzel a módszerrel folytathatja a rendszer kiépítését, a gazdasági munkásnők gyermekágyi segélyezésére vonatkozólag is. A szervezet megteremtéséről pedig egyáltalában nem kellene gondoskodnia, mert ez, az Országos munkásbetegsegélyző- és balesetbiztosító-

pénztárban az ipari munkásságra vonatkozólag amúgy is megvan, sőt a meglévő statisztikai adatok nyomán igen rövid idő alatt megállapíthatjuk a pénzügyi szükségletet is; a gazdasági és cseledepénztár pedig ezt a gazdasági munkásnőkre vonatkozólag szintén megteheti.

A szükség pedig most még inkább égető, mint valaha. Nem érintem a magyarországi csecsemőhalandóság megdöbbentően szomorú képét, nem kutatom, mi az oka annak, hogy a csecsemőhalalozási arányszám kedvezőtlenége tekintetében Magyarország Európa államai között m'a is a harmadik helyen áll. Nem kutatom, mi az oka annak, hogy 1913-ban *128,756* gyermek: *az év összes újszülötteinek több, mint egyötöd része egy éven éven aluli korban pusztult el.* Csak azt hozom fel, hogy a kenyérkeresők egyre nagyobb tömegei vannak harcban s hogy a nemzet testének megújítása sohasem volt sürgősebb, mint most, amikor a férfiak százezrei a háborúban pusztulnak, s a helyükön: a gyárakban, a műhelyekben, a mezőkön az asszonyok szervezetét, a jövő anyáinak szervezetét örli, rombolja a munka, és a már meglévő gyermekek gondozás nélkül maradnak a hideg tűzhely körül. A tűzhely mellé ezek az asszonyok mind a háború után sem fognak visszamehetni. Egyrészt a férfimunkások számának csökkenése, másrészt a családfentartói köteleseknek sok helyen az asszonyokra való áthárulása, s általában az élelem állandó drágasága s a megélhetési feltételek súlyosbodása a női munkások számát még csak szaporítani fogják. Már pedig statisztikai fölvételek mutatják, hogy ahol az anyák tízezrei robotolnak gyári munkában, így például Sziléziában, a textilrayonban, *a csecsemőhalandóság arányszáma az 50%-ig is fel-szökött ...*

Ez az arányszám elég beszédes. A háború folytán elérkeztünk arra a pontra, ahol meg kell mondanunk, hogy ezt a kérdést elposványosítani, társadalmi kísérletezések, patronageok és más félmegoldások martalékául odadobni nem szabad. S ha új biztosítási ágazat létesítése a rendkívüli viszonyok miatt most nem volna lehetséges, gondoskodjék a törvényhozás *átmeneti* megoldásról a szükséges anyagi eszközök megszavazásával – *novelláris úton. Vitális állami érdekről lévén szó, az állam nem bújhatik fiskális védősáncok mögé most,* amikor a háború egyetlen napjának költségével is *gyökeresen* segíthet.

Zádor Pál: A szociális béke bölcsőjénél.

– Első cikk. –

«A természeti különbség Campania és a Spitzbergák között elenyésző különbség két oly ország különbözőségéhez képest, amelyek egyikében testileg és szellemileg életerős emberek, másikkában pedig testileg elsatnyult és szellemileg megrokkant emberek laknak... Ez a magyarázata annak, hogy – bár évszázadokon át minden hétnek egy-egy napját a pihenésnek szenteltük, – nemzetünk nem a szegényedés, hanem a gazdagodás útján halad előre... Az idő, amely alatt pihentünk, nem veszett kárba. Mialatt az iparkodás *szünetel*, mialatt az eke a barázdában *áll*, mialatt a tőzsdén és a gyárban a *csönd* az ur: azalatt egy olyan folyamat játszódik le, amely a nemzeti vagyonosodás szempontjából *ép oly* fontos, mint bármely *más* folyamat, amelyet a munkás-időkben végzünk... *Az embert, a gépek gépjét, – azt a gépet, amelyhez képest még a Wattoknak és az Arkwright oknak minden találmánya is értéktelen, – a pihenés javítja és olajozza. . . Sohasem fogom elhinni, hogy az, ami erősebbé és egészségesebbé, ami bölcsébbé és jobbá tesz egy népet, végezetül szegényebbé tehesse azt...»* A nagy összefüggések megértésének izzó-melege, a nagy meglátások örökfrissesége árad ezekből a szavakból, amelyeket *egy hatvankilencéves parlamenti beszédből* írunk le ide, mert bár a beszéd, akkor, – hatvankilenc esztendeje – az angol alsóház tagjait kívánta meggyőzni: az, aki a beszédet elmondotta, ma Írásaival és beszédeivel nem az angolok, hanem – amennyire ma *ilyenről* beszélni lehet, – az emberiség kultúrközösségének tulajdona.

Ezeket a szavakat u. i. a törvényes munkásvédelem, a tízórás munkanap, a gyermekmunka törvényes korlátozása érdekében, a nagy *Macaulay* mondotta el, s az a *hatvankilenc év*, amely a *Macaulay*-beszéd elhangzása óta lepergett, *nem volt elegendő idő arra, hogy a törvényes munkásvédelem, a tízórás*

munkanap, a gyermekmunka korlátozására irányuló követelések jogossága és szociális szükségszerűsége közérzéssé és köztudattá válhassék. A világháború előtti utolsó nemzetközi munkásvédelmi kongresszust már a legfontolgatöbb szociálreformerek visszagon-dolásában is a *szociálpolitikai szűkmarkúság* teszi emlékezetessé, az 1913-as esztendőben pedig nemcsak Ausztriában és Magyar-országon, hanem az évtizedek során át imponáló lendülettel előretörő Németországban is reakciós céltatok érvényesülésének! kellett tanúivá lennünk. A dolgok odáig fajultak el, hogy – a törvények novelláris úton való javítása révén bizton korrigál'ható hibák kidomborításával – egyenesen a szociálpolitikai ha-ladás veszedelmességének, ártalmosságának hirdetése vált divattá, és amit magunk körül láttunk és amit könyvekből olvastunk, *mind* ennek a különös divatnak a terjedését igazolta.

«A köz jólét érdeke, hogy a nagy néptömegek ne éljenek oly módon, amely életüket röviddé és nyomorulttá teszi... Azt hiszem, el kell ismernünk, hogy ott, ahol az egészségről van szó, és ott, ahol az erkölcsiségről van szó, *az állam jogosult arra, hogy beleavatkozzék az egyesek szerződésébe...*» így beszélt *Macaulay* – ugyancsak az idézett *1846-os* beszédében – és ÍP15-ban egy nagytekintélyű főiskolai professzor, – *dr. Bernhard* – «*Un-erwünschte Folgen der deutschen Sozialpolitik*» címen* írt köny-vet», s abban azt panaszolja, hogy a munkásvédelem az állami ellenőrzések rendszerévé nő ki, s «a munkás kárára» a vállalko-zási kedvet ássa alá, egy másik professzor – *von Wiese* tanár – pedig amiatt aggódik, hogy az állami és a községi törvényal-kotás a *lakásügyet* is hatósági felügyeletnek és ellenőrzésnek veti alá és *a munkaidőt szabályozza s «az építésrendészet kommu-nális hatalommá válik»*.**

A szociális reformmunkában való részvétel – az ily felfo-gások elterjedése következtében – szerte mindenfelé, érezhetően lanyhult, az illetékes politikai körök részéről *a szociális védelem fejlesztésének irányába eső kezdések elmaradtak*, a kormányzat pedig nyilvánvalóan oly törvények alkotására készült, amelyek amelyek a szociális védelem feladatát és teendőit jórészt az ér-dekeltek hajlandóságára, *áldozatképességére* és – áldozatkész-ségére bízta.

* * *

* Jul. Springer, Berlin kiadása. 1913.

** L. K. Einhorn füzetét: *Wirtschaftspolitik und Volkswirtschaft*. A Lax, Verlagshandlung, Hildesheim. 1913.

A szociális védelem fejlesztésének ez a megakasztása, egy a dolgozó népesség életföntartása szempontjából amúgy is egyre válságosabbá váló időszakkal esik össze: az utolsó évtizedek gazdasági fejlődése ugyanis a kapitalizmus termelési rendjét juttatta győzelemre. Ennek a győzelemnek az egyre csodálatosabban finomodó és tökéletesedő munkagépek az útjelzői, és a kapitalizmus szolgálatában történt technikai megfigyelések és számítások eredményeképp egy egészen új tudománnyal: az «üzemtan»-nal találkozunk, amely a termelés egyszerűsítésének és célszerűvételének, a gépek mennél teljesebb kihasználásának, szóval: a nagyüzemi munka legmegfelelőbb szervezésének szabályait kutatja és állapítja meg. Az északamerikai Egyesült Államok gigantikus arányú gyártelepein végzett üzemszervezési tanulmányokból kialakult «tudományos üzemvezetés», a «Taylor-rendszer» tartja bevonulását előbb a német, később az osztrák, sőt már némely magyar gyárba is, s a munkás, mint egy gépalkotórész, mint egy csavar, mint egy kerék: a nagy gépszerkezetnek egy kicsiny és gyorsan elhasználódó részévé lesz. A munkamenet ilyen hajszolásának a hatását pedig, azzal, hogy a 40 évnél idősebb munkást belső munkára föl sem veszik, leginkább maguk a nagyipari üzemek igazolják. (Ezek közé az üzemek közé tartozik a Krupp-gyár is...)

A jeles Pr. Kleeis (Halle) mutat rá egy igen érdekes cikkében arra, hogy a tudományos megállapítások szerint a magasabb fejlettségű élőlények természetes élettartamát annak az időtartamnak az ötszörösében találjuk, amely idő az illető élőlénynek fejlődésére és növesére szükséges.* Ily alapon az ember természetes élethatára a 100-ik évre tehető, s ha ezzel szemben a munkások teljes értékű munkaképességének – mint azt imént említettük – mégis a 40-ik életév a határa, úgy annak főokát a bér munka hajszolt voltában helyesen keressük. A munkamenet hajszolásának abban a tudományos tökéletesítésében, – amelyet feltalálója után Taylor-rendszernek hívunk – a munkásélet megrovidítésének, megroppantásának egy e talán minden eddiginél is veszedelmesebb eszköze keletkezett.**

* „Der Mann von vierzig Jahren in der deutschen Sozialpolitik u. im Kriege. Volkstümliche Zeitschrift. 21. évfolyam. 6. szám.

** Ez az eszköz – sajnos – persze nem az első és nem is az egyetlen. Tugan-Baranowski idézi egyik munkájában (Studien zur Theorien. Geschichte der Handelskrisen in England) Hobsont, aki, a XIX. század első feléről írván, teszi azt a szomorú megállapítást, hogy sok iparágban, így a bányákban, a szövő-iparban, a fémiparban és a vasiparban a 40 évnél idősebb ember biztos, állandóbb munkaalkalomra már aligha tehet szert.

A nagyipari munka szervezetpusztító rombolásai magukra a kérdés tudományos kutatóira is megrázó hatással voltak és ezt a hatást A. Weber tanár «Untersuchungen über Anpassung und Auslese der Arbeiter in der Grossindustrie» című kitűnő tanulmánya szokatlan melegséggel érzékelteti. «Ha a Szociálpolitikai Egyesület ankétjén szerzett benyomásokról összefoglaló tájékoztatást akarunk adni, – mondja Weber – azt kell mondanunk, hogy a gyári munkás sorsa, amennyiben az a géptől függ, csak átmeneti állapot... A munkás 40-ik életéve körül megszűnik teljes értékű, kvalifikált és gyorsan-dolgozó gépek mellett használható munkás lenni... és ezen az életkoron túl – tehát épp abban a korban, – mely nálunk az intellektuális képességek delelőkora, – a munkás, – ha előzetesen egyáltalán belekerült a kapitalisztikus gépezetbe, – eltűnik. Elmondhatjuk, hogy *ha probléma az, hogy a világ egész területén elhasznált gombostűk hova jutnak, úgy a kapitalisztikus szerkezetből 40 éves korban kiváló munkás hovajutása, nem könnyebben megmagyarázható probléma ennél.* És elmondhatjuk továbbá azt is, hogy a munkásság élete e második korszakban, a 40-ik életévétől egészen a hatvanadikig – a homályba merül... Fontos feladatnak vallom e dolgok alapos megvizsgálását... és az imént emiitt gondolat legmélyebb élményem erről az ankétról.»

... A magasabb fejlettségű ipari államokban tehát – sa nagy munkástömegekkel dolgozó ipari nagyüzemekben *mindenütt* – a munkaképességek kihasználásának lehetőségeit egyre *kíméletlenebbül* fokozó munkamódok alkalmazása, a béke utolsó éveiben, a munkástömegek életerejét oly iramban rombolta már, hogy – mire *e tömegek férfikoruk delelőjéig érnek* – *egyetlen árucikkük: a munkaerejük* teljesen elértéktelenedik már.

A munkaerők pusztulásának *ezek a siettető okai* – mint azt épp az imént elmondottuk – természetesen a már *teljesen* kapitalizálódott, a sok-nagyüzemű ipari államokban hatnak legerősebben: *a még nem teljesen kapitalizálódott országokban* – így a *mi* országunkban is – *a munkaerők pusztulását más, nem kevésbé hatékony okok siettetik*, s mint ilyen siettető okra – mindjárt az ipari munkával *közvetlen* kapcsolatban – a *baleset elleni védelem hiányos voltára* mutathatunk rá. A baleset elleni védelem körül történő súlyos mulasztások eredményeképp *Magyarországon* minden 10,000 biztosított munkás közül 52 munkásnak kellett balesetet szenvednie 1910-ben, ugyanakkor, amikor *Németországban* ugyanannyi biztosított munkásra csak 28 bal-

eset jutott, s amíg ugyancsak 1910-ben Németországban – és Ausztriában is – 100,000 biztosított közül 34 szenvedett halálosvégi balesetet, *Magyarországon ugyanennyi* biztosított munkás közül 79 szenvedett olyan balesetet, amelynek a kimenetele *halálos* volt.

De a munkástömegek munkaerejének romlását és teljes elpusztulását nemcsak az üzemi munkával közvetlenül kapcsolatos okok sietették: a sietető okok közül – még ennek a cikknek szűk keretei között is – rá kell mutatnunk *az élelem- és a lakás-drágaságra*, a mezőgazdasági és a bányamunkásságnak a többi munkásrétegekéinél is rosszabb lakás- és keresetviszonyaira és *a közegészségügyi állapotok általános visszamaradottságára is*.

Az élelemdrágaságnak és hatásainak megvilágításául csak dr. *Biharinak* «A drágaságról» írott, annak idején, 1910-ben az Országos Iparegyesületben pályadíjat nyert munkájából kívánok néhány adatot ideiktatni: Bihari statisztikája szerint Magyarországon az 1895. és 1905. közé eső időtartam alatt *az élelmianyagok* árai 35–40%-kal, s ezzel szemben pl. a kőműves szakmunkások bérei 16%-kal és az építőmunkában foglalkoztatott napszámósok bérei 10%-kal, de az államvasutak *munkásainak bérei* is csak 22%-kal emelkedtek.

Budapest lakosságának *húsfogyasztása*, a megélhetési viszonyok ily alakulásának eredményeképp, az 1894. évi *54.9 kg.-ról* 1900-ban *53.1*, 1905-ben *47.5* és 1906-ban *44 kilogrammra apadt le*, ugyanakkor, amikor *Berlinben* egy embernek évente *78 kg.*, *Parisban* pedig *79 kg.* hús jutott, – és ugyanekkor Budapest lakosságának csak *15%-a* lakhatott egyedül, vagy másodmagával *egy szobában*, *az összes lakószobák 10.8%-ában pedig – hatnál több ember lakott*. Hatnál több ember egyetlen szobában.*

... És a mezőgazdasági munkásság lakásviszonyai persze ennél is vigasztalanabbak. A Közgazdasági Szemlében látott napvilágot egy cikk, amely azt mondja: *Nincs semmi túlzás abban az állításban*, hogy a nagybirtokosok uradalmain *az állatok elhelyezése általában jobb, mint a cselédeké*. Egyáltalában nem szokatlan dolog, hogy két-három népes család él egyetlen földes, szűk szobában: «Pusztuló Magyarország» című írásában érthető keserőséggel mondotta *Ráczy Gyula* a mi közállapotainkról azt, hogy a nyomorúság, a betegség, a szegénység és a tudatlanság ebben az országban *évente hekatombákat arat...*

Amióta *Ráczy Gyulának* ez az írása megjelent, öt év telt

* *Ráczy Gyula*: Pusztuló Magyarország 50 oldal.

el a ez az öt év a szociális viszonyoknak az imént jellemzett állapotát valósággal rögzítette és ellentállóképessé tette: az ország olyan... kormányt kapott, amely az őt közvetlenül megelőző két kormány ingadozásai után biztos célkitűzéssel, és a kitűzött cél elérését segítő minden eszköz bátor harcbavitelével «dolgozott» és példájával másokat is – kevésbé bátrakat – is «munkára» bátorított. Ez az agilis kormány – a konzervativizmus harci kormányának nevezhetnők – a szociális és nemzetiségi elhelyezkedés mai rendjét páncélos várak egész sorával vette körül, a fegyvereit meg szinte tüntető demagóg-gesztusok között a nyilvánosság előtt élesítette-fente, a sajtó és a parlament cselekvőképességét pedig új hárszabálylyal és új sajtójoggal oly határok közé szorította, hogy azok harci értéke a közállapotok gyökeres megváltoztatására irányuló törekvések szempontjából minimálissá fog zsugorodni a centrumban, . . . künn, a perifériákon pedig – az államosított dzsentri-bürokrácia bizonyára szintén megteszi majd a magáét...

. . . Szegénység, betegség, tudatlanság: ez volt a nagy tömegek állapotának képe, s a kormány ott áll a kép előtt, a vézna szervezetű, a petyhüdt-húsú, a hörgő-mellű, a félig-roncs ember-páriákat látja... és megfájdul a szíve... a balesetbiztosítási költségek magasságát panaszló munkáltatókon, és fájdalmában azt is elfelejti figyelmükbe ajánlani, hogy a költségek szaporodását, a balesetek ellen szükséges védőintézkedések lelkiismeretes végrehajtásával előzzék meg, és sajtóban, és bizottságokban és deputációk előtt, és mindenkinek, aki kérdezősködik, csak annyit mond a kormány, hogy a munkásbiztosítás reformra szorul, hogy a munkásbiztosítás drága . . . És a miniszterelnök" is, – mint jól bevált munkásbiztosítási mintaintézményt – a társládát ajánlja buzgó vis szaré formálók figyelmébe.. . A minden szociálpolitikus által már gondolatban is elvetett és a bányamunkásság, meg a dohánygyári munkásság mélyeséges keserűségére, de a bányatulajdonosok annál nagyobb örömére, két szociális biztosítási törvény-revizíó után is tovább élő társládát.

... Szegénység, betegség, tudatlanság... és ezzel szemben, a másik oldalon teljes közönbösség és a javítás gondolata elől való teljes elzárkózás nálunk; – a szociálpolitikai gondoskodás megsokallása és korlátozásának vágya nagybefolyású német nagyipari körökben és azok tudományos fegyverkovácsolóinál, és végül – mint azt már előbb is említettük – jellegzetesen konzervatív fölfogások a munkásvédelem utolsó nemzetközi kongressz-

szusán *minden* ország részéről: ezek voltak a szimptomák, a tünetek, amelyekre, – ha a szociális állapotok diagnózisát kellett volna megállapítani, elsősorban kellett volna figyelemmel lenni... de ezek a tünetek más, a nemzetek nagy gazdasági törekvéseivel kapcsolatos tünetekkel is komplikálódtak, és így diagnózist – a hozzá értő helyeken – még senki sem állított fel... És akkor, az elmúlt esztendő júliusának utolsó napjaiban idegfeszítő izgalmasságok, diplomáciai tárgyalások izzó levegőjéből kirobbant a háború. És ugyanakkor, az először harcba vitt ágyuk dörgése, az először megszólalt gépfegyverek kattogása közepette a királyok – ezúttal négynél több királyok, – és királyok és hatalmasok hívására népek – köztük addig hitetleneknek ismert népek is – egy új Megváltó születését ünnepelték: boldog büszkeséggel ringatták – *a Szociális Béke bölcsőjét*, a szociális békéét, amelyet az Idő méhe a háborúnak már *első* órájában megszült...

* * *

«Nem ismerek *pártokat*, mától fogva csak *németeket* ismerek». A német császárnak a német birodalmi gyűléshez intézett ezek a szavai, a császár egész birodalmából tömör, melegsengésű; visszahngot váltottak ki: a német nép minden rétege, – *az is*, amely a háborút-előidéző imperialisztikus politikával *mindig* harcban állt, – egységesen és fegyveresen ott állt a császár és kancellárja *mellett* – *a cárizmus* ellen.

És amikor a császár az ő fölfegyverzett népét *nem a barbár* kelet, hanem – mert a nagy sztratégia *így diktálta* – *a kultúrnyugat* ellen küldte verekedni, és amikor a hatalmas német fegyveres erő – és soraiban a szociáldemokrata munkásság – *lihegő* lendülettel *Belgiumra* vetette magát: a *német* fegyveres erő *ellen* a *belga* föld minden talpalattnyi területét a belga *munkásság* és a munkásellenes belga klerikalizmus *együtt* és *egyként* halmikész önfeláldozással védte – és amikor a *német* hadak ellenállhatatlan nekiiramodása *francia* földet ért: a *franciák* ellentállása – a *belga* események még *friss* hatása folytán persze *józanabb* harci eszközökkel, – a *nemzeti egybeforrottság* lényegében *azonos* tüneteit mutatta. *A nemzeti és az állami önvédelem minisztériumaiban* – *ott Vandervelde, itt Guésde, Sembat, Thomas* – «*nemzetközi*» és «*államellenes*» *tanok* hirdetői a legfontosabb helyeken képviselték és jelezték azt a nagy erőt, amelyet ezeknek az országoknak a *munkásnépe* a *védelem* szolgálatába állított.

És Itália és Anglia szintén számíthatnak a munkástöme-

geik erejére, *ha a megmaradásuk*, vagy ha csak a szabad fejlődésük is *forogna kockán*, – és ha Anglia és Olaszország szociáldemokrata munkásságnak *számottevő* része *ma* az állam háborújával *szemben* áll, ez azért van így, mert a harc az *önvédelmi* harc *tiszta* formáit nem vette még fel. Amilyen mértékben valamely állam harca *önvédelmivé* alakul, szinte olyan mértékben nő a proletárságának *bensőséges* részvétele, *nem* utolsó sorban azért, mert az önvédelem helyzetébe szorított állam *mélyreható*, a szociális rendet *javító* reformokkal *kénytelen* őszintébbé és kölcsönösebbé tenni azt az *érdekeltségi* viszonyt, amely az állam és a polgárai között fennáll.*

Tényként állapítjuk meg tehát, hogy a háború kitörésének a napjai olyan állapotok képét tárták a figyelő elé, amelyekben a szociális ellentéteknek robbantó-erejük nincsen: az osztályok között abban a tekintetben, hogy a *külső* ellenséggel szemben az országot meg *kell* védeni, s hogy ennek a célnak a szolgálatában a *belső* ellentéteknek el *kell* némulniuk, *nem* volt nézeteltérés. A nagy veszély első pillanataiban az államhatalom is mindenütt *igazi* hivatásában: a különböző osztályú, fajú és felekezetű polgárok *egymást-respektálásának* biztosítójaként jelentkezik és az állam –; a békeidőkben követett módszer elvetésével – most olyan izgatásokat is sokszor *kiméletlen* keménységgel büntetett és akadályozott, amelyekben az izgatást az uralkodó osztályok, az uralkodó felekezetek, vagy az uralkodó fajok valamely túlbuzgó szószólója követte el. Németországban nemcsak a szociáldemokrata párt agitációjának kellett elhallgatnia, de például a *«Verband gegen die Sozialdemokratie»-nak*, a munkások elleni gyűlöletet szervező egyesülésnek is meg kellett szüntetnie működését, és a kormányzat szigorú résenállásának eredményeként a felekezeti gyűlölködésnek, az ott *több* politikai párt programjában** benne levő antiszemita-agitációnak is némulnia kellett.

Széles körök, igazán jóhiszemű, sokan egészen mámoros örömmel ünnepelték ezt a szociális testvéresülést, *reményeket* keltett a nemzetiségi, a felekezetközi és az osztályközi békére, és tényleg nagy volt azoknak a száma, akiket őszinte örömmel lepett meg az, hogy az ország munkássága az ország többi népességével *együtt* küzd az ország védelmében. Akik azonban a munkás-

* Ez a folyamat játszódik le most Oroszországban és ugyanúgy alakultak a dolgok *más* államokban *más* történelmi időkben, amikor azok az államok oly helyzetben voltak, mint *ma*: *Oroszország*.

** Mahler; Die Programme der politischer Parteien in Deutschland.

ság politikai pártjának, a szociáldemokráciának, az aktuális programját és a párt nemzetközien elismert vezetőinek ezekben a kérdésekben való állásfoglalását ismerték, azoknak a *munkásságnak ebben a háborúban való magatartása nem lehetett kételkedéses és ennél fogva nem lehetett meglepő* sem. A nagy Jaurès épp a francia-német közeledés szükségét vitató egyik magas-szárnyalású beszédében* egyenesen büszkeséggel mutatott rá arra hogy mikor Paris 1871-ben a németeket várta, a nemzeti önvédelemnek ebben a grandiózus küzdelmében a royalisták és a blanquista forradalmárok az önfeláldozás *egyként férfias* példáit szolgáltatták s vérüket a francia föld együtt szívta magába.

És aztán ott van *Bebel*, aki – közismert mondása szerint – szintén vállára vette volna a puskát, ha a *nagyobb* német kultúrát kellett volna egyszer megvédeni, és aztán még egy *Jaurès*-i mondatot kell ide leírnunk.** «Egy olyan proletariátusnak, amely nemzeti függetlensége és ezzel saját szabad fejlődése védelméről lemondott volna, soha sem lehetne ereje a kapitalizmus legyőzésére; és ha a proletariátus a Tőke igája mellé a Betolakodó igáját is nyakába venné, sohase érezhetné többé azt a vágyat, hogy fejét még egyszer felemelje.»

Ha a szociális békének, a munkásság szervezetének «nemzetközisége» lett volna az akadály: *ezt* az akadályt, – amely az imént idézett helyekből kitűnően, a szociális békének *egyébként* is csak *képzelteti* akadály volt, – *ez* a háború valósággal *megsemmisítette* ... Tisza István gróf 1915. évi szeptember hó 2-án *az uralkodó előtt* mondotta el, hogy «a magyar munkásosztály a többiekkel nemes vetélkedésben veszi ki részét a háború veszélyeiből ...»

Ha a szociális békének a nemzetiségek «államellenessége», «kifelé gravitálása» volt az akadály: Tisza István gróf *az uralkodó előtt* állapíthatta meg, hogy «a haza hősiek védelmében egyenlő hűséggel, vállvetve küzdenek különböző népfajokhoz tartozó, wera-magyarajkú polgártársaink».

Ha pedig a szociális békének, – a munkásosztály *jobb* bérért, *jobb* lakásért, *több* élelemért és egészsége *jobb* védelméért való folyton tartó és *makacs* küzdelme – volt az aka-

* Bernstein idézi a „Neue Armeé”-ből a „Neue Zeit”-ban Jaurès halála évfordulóján megjelent cikkében. 561. o.

** Németül Frankreich u. Deutschland címen jelent meg. Jaurèsnak ez az 1903 januárjában tartott beszéde Dr. Albert Südekum fordításában, Würzburgban, Freudenberger kiadásában.

dálya: ez a háború a német sikereken, a német népnek és magának a német iparnak elkápráztató teljesítőképességén keresztül messze hallhatóan beszélt... a munkásságnak ezeket a követéseit, ha maga a munkás -osztály elejthetné őket, az állam mai rendjének konzerválásában közvetlenül érdekelt uralkodó-osztályoknak kellene azokat zászlajukra írniok. . .

Ha végül a szociális békének, a történelmi materializmusnak az a tanítása és a szociáldemokrata akciónak az a törekvése volt az akadály, hogy a termelés eszközei a közösség szolgálatába állíttassanak, s a termelés irányát ne a profit, hanem a közszükséglet szabja meg: ez a háború – Eltzbachert, a berlini kereskedelmi főiskola rektorát, a német császár titkos tanácsosát idézem – azt a tanúságot hozta, hogy «nem az a fontos ma, hogy egy részvényes vállalat dividendát osszon, hanem az, hogy mindnyájunknak ennivalónk legyen.»

A magángazdálkodás érthetően látja a termelés célját a jövővelmezőség fokozásában, az ideális cél, és – az állam szempontjából immár – a praktikus cél is: a népek léte és jólléte.

Ez a tanítás a háború tanítása, azé a háborúé, amelyben, ahogy Eltzbacher professzor és tizenöt tudóstársa könyvében* olvashatjuk: «mindenki szocialista.»

Attól, hogy az állam és a társadalom ezt a tanítást, hogyan fogadja meg, hogy intézményeiben és törvényhozásában hogyan érvényesíti: attól függ a bölcsőjéből most kikerülő szociális békének a léte, a Triegmaradása.

Es ha volt valaha alapja a társadalom békéjéért való váagnak: ennek a váagnak most, – a nemzetek nagy, tragikus-lendületű öncsonkításának láttára, – a világot kellene megmozdítania . . .

* Die deutsche Volksernährung und der englische Aushungerungsplan. Kiadta Eltzbacher tanár. Braunschweigban 1914-ben.

Bánóczi László dr.: Anya- és gyermekvédelem.

A szociálpolitikai haladás legfontosabb tényezője mindenkor a szociális intézményekre közvetlenül reászoruló néprétegek: a dolgozó osztályok erőfeszítése. Magas kulturális és gazdasági fejlettség kell ahhoz, hogy a szociális belátás is szerephez jusson a jobb jövőért való küzdelemben. Most azonban, az emberirtás klasszikus korszakában, amikor szemünk előtt megy végbe *Európa emberdepekoriációja*, minden tényező, még az illetékesek is, egyszerre felfedezik szociális lelkiismeretüket, és ellentmondás nélküli összhangban tűzik ki a közös célt: az ember védelmét. Amit évtizedek harcos és békés küzdelmei, a meggyőzés és rávevés ezer eszköze nem tudtak elérni, a háború egy esztendeje hirtelen megérlelte. Véleménykülönbség nélkül mindenki egyformán tudja már, hogy a mélyreható szociális törvényhozás nemcsak a munkásosztály önző követelése a tőke rovására, nemcsak széplelkű szociálreformerek utópiája, vagy a hatalmon lévők önvédelme a szociális forradalom ellen, hanem elemi önérdeke a nemzet egyetemének. Vítális gazdasági és honvédelmi érdekek követelik meg az élvemaradó munkaerő és katonanyag megóvását és a jövő nemzedék termelőképességének és fegyverbírájának biztosítását.

Magától értetődően válik így az anya- és csecsemővédelem nálunk is centrális problémává. A megoldás alapjai nálunk is le vannak már fektetve. Munkásbiztosítási törvényeink az ipari munkásság részére elég belátással, a mezőgazdasági munkások részére túlzott szűkkeblűséggel, gondoskodnak a szülönő és újszülött csecsemője legfontosabb szükségleteiről. Természetes azonban, hogy a háború teremtette új helyzet nem érheti be ennyivel. Már a háború alatt – ez köztudomású tény – jelentékenyen csökken a szülések száma. Azonfelül a gazdasági élet zavartalan folyamatossága és a hadi érdekek, a nők és gyermekek ezreit juttatja oly munkahelyekre,

amelyek az eddiginél sokkal többfajta és sokkal nagyobb veszélyt jelentenek a gyengébb szervezetekre. *Ha tehát a jövő generáció életképességét csak az eddigi mértékben akarnók biztosítani, akkor is az eddiginél sokkal messzebbmenő védelemre van szükség.* Pedig nem csak a meglévő emberanyag védelméről, hanem az elveszett pótlásáról is gondoskodni kell. Anya- és csecsemővédelmi intézkedéseink energikus továbbfejlesztése tehát a legközelebbi jövő egyik legfontosabb teendője.

A továbbépítés kétségkívül leghelyesebben az eddigi alapon történik. Ha a már kész szervezetek erejét fokozzuk és képessé tesszük őket az új feladatok elvégzésére is, kétségkívül több ökonómiával oldottuk meg a kérdést, mintha új módszerekkel kellene kísérletezni. Magától értetődő, hogy azokat a költségeket, melyeket az anya- és gyermekvédelem fejlesztése okoz, az államnak kell viselnie.

Ez a megállapítás nem magyar követelés. Egyik oka az, hogy azok az intézmények, amelyek a meglévő keretek költségeit viselik, különösen a háborús válság-okozta gazdasági viszonyok folytán képtelenek volnának az új, az eddiginél sokkal jelentősebb terhek viselésére. Az anya- és csecsemővédelem életbevágó fontossága pedig nem tűr finánciális akadályokat. De a feladat természete is – nézetünk szerint – kétségtelessé teszi, hogy *oly költségek, melyek az egész ország minden társadalmi rétegének jövődjét szolgálják, nem helyezhetők egyes néprétegek vállaira.* Nemcsak a közelmúlt német példája igazolja ezt, de igazolja több kultúrállam törvényhozása is, amelyek az anya- és csecsemővédelem összes terheit már eleve az állami bevételekből fedezik.

Az anya- és csecsemő védelem azonban nem merülhet ki egészségügyi intézkedésekben, minthogy *a jövő generáció életképessége nemcsak egészségügyi probléma.* Nem elegendő, ha a szülönőt közvetlenül a szülés előtt és őt meg csecsemőjét a szülés után a szükséges orvosi-, bába- és pénzsegélyekkel ellátjuk. Arról is gondoskodni kell, *hogy a nő anyai hivatására alkalmas egészségi állapotban megmaradjon és hogy a gyermeket az ipari munka idő előtt nyomorékká ne tegye. Anya- és gyermekvédelem el sem képzelhető a női és gyermekmunka hathatós védelme nélkül:* ezen a téren pedig még sokkal több a teendő, mint az anya- és csecsemővédelem terén.

«Az iparban foglalkozó gyermek- és nőmunkások védelmére hazánkban eddig jóformán semmi sem történt, pedig elsősorban

a gyermek- és nőmunkások tarthatnak arra igényt, amint tényleg is a szociálpolitikai törvényhozásra mindenhol az önszegély útján védekezésre nem képes gyermekek és nők helyzete adta meg az első indító okokat. Bizonyos, hogy a mai gazdasági viszonyok közt kockázatos lett volna e téren kezdeményezőleg fellépünk, de viszont épp, oly kockázatos volna ma már a merev elzárkózás azok elől a szociálpolitikai elvek elől, melyek a külföldi törvényhozásokat világszerte irányítják és melyek keresztülvitele a többi államokban nemcsak hogy hátrányosnak nem mutatkoztak, hanem a társadalmi rend, a gazdasági fejlődés, minél többeknek minél nagyobb jóléte szempontjából egyenesen kívánalmasnak bizonyultak.» íme, egy vélemény a szociálpolitika hatásairól. És előttünk fekszik egy másik vélemény is: «Alig lenne értelme a hét éven aluli gyermek megmentésének, ha a hét évet meghaladott gyermeket, ki a gyámolításra még mindig nagy mértékben rászorul, kiteszitanék arról a helyről, mely eddig az életkorig menedékeként szolgált... A gyermekvédelemhez fűződő nemzeti érdek is csak úgy elégíthető ki, ha az erre vonatkozó akciót a későbbi évekre is kiterjesztjük, mert nemzeti szempontból a csecsemők elpusztulásának megakadályozása magában véve csak eszköz; a cél: a hasznos és életrevaló polgárok számának gyarapítása. S ez a cél csak úgy szolgálható komolyan, ha a pusztulásra szánt gyermeket nemcsak megmentjük, hanem védő kézzel örködünk felette mindaddig, amíg önjerejéből küzdhet meg az élettel.»

Ez a két vélemény két magyar miniszter nyilatkozata. (1911:XIX. t.-e. és az 1901:VIII. t.-c. miniszteri indokolásai.) Ennek a két nyilatkozatnak a konzekvenciáit sürgősen le kell vonni, ha csak nem akarunk fél munkát végezni. És itt nem egyes töredékes intézkedésre van szükség. A kérdés egész komplexuma várja már a megoldást, minthogy a munka ezerágú problémája Magyarországon túlnyomó részben egészen elavult, vagy egyáltalán végre nem hajtott törvényekkel van csak rendezve. *A magyar ipartörvény nem tesz különbséget férfi- és nőmunkás között:* ez mindent megmond. A munkásbiztosítási törvények novelláris kiterjesztésein kívül *követelnünk kell az anya- és gyermekvédelem szempontjából is az ipartörvény sürgős módosítását, illetve revízióját is.*

Az anya- és gyermekvédelem azonban nemcsak egészségügyi és iparvédelmi, hanem gazdasági probléma is. *Az asszony és a férfi munkabére és munkaideje, a lakás, a munkanélküli-*

ség és a kivándorlás mind éppen olyan számottevő faktorai a nép-egészségügynek, mint maguk az egészségügyi intézmények. Hiába teremjük meg a nyugodt és egészséges szülés körülményeit munkásbiztosítási intézkedésekkel, ha a munkás és munkásasszony kereseti viszonyai következtében kénytelenek az «egyke»-re berendezkedni. Hiába részesül az asszony szoptatási segélyben, ha később egy rossz ipari konjunktúra őt és férjét munkanélkülivé teszi, munkanélküliség elleni biztosítás nélkül és a gyermeküket kellőképpen táplálni nem tudják. Hiába teremti meg az új ipartörvény az egészséges munka feltételeit, ha az alacsony munkabérek és a helytelen községi politika révén a munkásnak és a gyermekének csak egészségtelen lakás jut. Hiába állami feladat a lelencügy, ha a munkaerők legéletképebb része kivándorol. Magyarországnak olyan anya- és gyermekvédelemre van szüksége, melyben az állami és társadalmi intézkedések együtt járnak az ország gazdasági megújulásával.

Az orosz forradalmi hírek.

Írta: Kassák Lajos.

Alig tíz esztendő, tehát egy pólyás élet új emberanyaggá serkenése sem történhetett meg azóta, hogy Mandzsúria roppant síkjain az átkozott «sárga majmok» darabokra tépték a hódítani indult orosz sereget, s ma ismét az óriási kolosszus háláivonaglásán csodálkozhatik a világ. Csodálkozhatik, mert ez a sablonos tragédia még mindig nem tudott annyira leegyszerűsödni, hogy akár az ő hatalmas számarányaiban bizakodó szövetségest, akár a sajátságos orosz pszichével magyarázkodó ellenséget ámulatba ne ejtse. Katonai szakírók szerint Oroszország hadilétszáma körülbelül harminchét aktív és tizenkilenc tartalék-hadtest s ehhez a nagyszerű számhoz járul még az állampénztár «kimeríthetetlensége», a sokat hangoztatott élelmiszer- és anyagbőség. Most tehát, ha mindezt a külsőleges, de nem éppen megvetendő kiváltságot figyelembe vesszük, egy pillanatra szinte értelmetlenné válik előttünk Középeurópa hóhérjának beigéert orosz gőzhangert tehetetlen visszacsúsztása.

A központi seregek napról-napra tovább viszik szerencsével járó offenzívájukat, egyre beljebb hatolnak Lengyelországba s ami eredményt a kettős szövetség elért, annak úgy politikai, mint stratégiai szempontból komoly jelentősége van a mai világváltságban. Varsó elesett és Bismarcknak 1888-ban az európai béke érdekében közzétett gondolata még sohasem állt közelebb a megvalósuláshoz, mint éppen ma. Bismarck szerint Oroszország erejét az európai államok összetartozásával keletre és délre kellene fordítani, amit azonban csakis az óriási birodalom mostani alakulásának megbontásával lehetne végrehajtani. Ebben az elgondolásban az első rész a Visztulával és N Jemennel határolt lengyel-litván lakosságú terület, második az ukrainaiakkal benépesített Dnyészter, Don és Volga közti vidék, a harmadik pedig az ezeken túli Nagyoroszország lenne. Az európai béke érdekében, így proponálta ezt Bismarck, és Oroszország, a valódi muszka-

ság még így is elsőrendű nagyhatalomnak maradna meg, a maitól azonban *annyiban* különbözne, hogy a rémítő európai terpeszkedés helyett kénytelen volna megmaradni természetes rendeltetése: Ázsia civilizálása mellett. S hogy Bismarck operációs gondolata nem csupán egy fantasztikus ötlet volt, az ma már mindenki előtt valószínűvé vált. A cári kormányzat és erőszakos demagógia által annyiszor hangoztatott nagyszláv egység a világháború első viharára megmutatta százfelé kívánczóságát. A nagyorosz fenhatóság alá tört nemzetiségek még mindig nem mondtak le egykori önállóságuk visszaállításáról s a válság előtt álló birodalomban nincs ma maroknyi nép, aki minden öntudatos erejével nem a százszor megátkozott cári protektúra ellen dolgozna.

És Oroszországnak ezek a köztudomású belső bajai ma sem váltak könnyű csóddé.

Sőt! Ha a lapok mindennapos forradalmi híreit kellő óvatossággal nézzük is és még csak minimumát fogadjuk el valószínűságnak, látnunk kell, hogy az odesszai, kievi és lengyel (tehát az erős nemzetiségi vidékek) mozgalmak minduntalan kísértének. S bárha tudott dolog, hogy az orosz proletárság osztálytudata, más civilizáltabb államok szociális fejlődéséhez képest ezideig csak csigalassúsággal haladt előre, a háborús ország fenntartás nélkül megbízható hadserege szempontjából ezt a tényt mégsem szabad a számításból kifelejteni. Mert az ország belső rothadását szemlélve, egy új orosz forradalom lehetőségének a bizonyítására logikus pszichológiai következtetéssel mondhatjuk hozzá, hogy ennek a polgári szabadság-kívánásnak a nyomai a hadsereg kereteiben is kell, hogy éljenek.

Ebben a feltevésben már csak annál inkább hinni lehet, mivel a vérre uszított szegény muzsik Napoleon inváziója óta egyetlen háborúban sem érezte volt, hogy nemcsak a cár parancsára, hanem a saját ügyéért is küzd, s hogy az esetleg kedvezően végződő hadjárat csak egy léniányit lendít az ő baromi sorsán. 1812 óta az 1831-1863-1877-iki háborúkon keresztül egészen a japánoktól szenvedett vereségig az orosz katona sohasem tudta, hogy miért és mivégre kell magát a vágóhidra vinnie s ezért azokban az ázsiai harcokban is, ahol ők maradtak a győztek, az eredmény csupán az ellenfél kis számarányának, ócska felszerelésének tudható be.

A katonák apátiának mutatott, de mégis elmagyarázhatatlanul tudatos amerikázását az orosz kormány is észre vette és

ezért a «szláv testvérek felszabadításának» hangoztatása mellett, ami már csak az igazhitű nagyoroszokba önt némi harcikedvet, nem mulasztotta el azt sem, hogy a mai háborút, mint egyetlen és jogos önvédelmi eszközt tüntesse fel emberei előtt. Azt hisszük azonban, hogy a vert sereg generalisszimuszának a katonákhoz és polgárokhoz szóló manifesztuma, amelyben a világ legnagyobb zsarnoka ilyen patronokkal akar a józanodó alattvalóira hatni, hogy: ez a háború szent kötelesség vállalása Oroszországnak a német militarizmus, a porosz junkeruralom, a német tőke zsarnoksága ellen, a kultúr francia és angol néppel vállvetve a balkáni testvérek fölszabadításáért – kevés abszolút eredménynyel kecsegtetheti a kormányt. Még pedig két eléggé súlyos oknál fogva. Először a cári korona alól szabadulni kívánczó nemzetiségek miatt, akik között ezúttal is Ukrajnának és Lengyelországnak jut a főszerep; másodsor az osztálytudatos munkásság miatt, mely a cár értelmes katonaságának a zömét adja.

Nincs még egy ország Európában, ahol a munkásmozgalomnak olyan makacs és brutális hatalommal kellett volna és kellene még ma is megverekednie, mint Oroszországban. Még ma is, bárha a kormány az alkotmányosság maszkját viseli, nem múlik el esztendő forradalmi lecsapolások nélkül. És nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ezek a sokszor emlegetett orosz borzalmak mindig a nemzetiségi vidéken voltak a legdühöttebbek. Innen erednek azok a forradalmi kísérletek is, amelyek már a szocialista ideálokban gyökereznek, de a nemzeti felszabadulás elvét sem ejtették el. Ez a gárda még Bakunin szélsőséges elveit vallotta, s hogy semmi komolyabb eredményt nem tudtak elérni, annak az ezerfelé húzás, a tudás és energia szervezetlensége volt az oka. Ebben az időben születtek meg Turgenyev nihilista szegényei és ennek a mozgalomnak a forró atmoszférájából teljesedett ki az egész 80-90 körüli irodalom, amely annyi szimpátiával tudta az egész civilizált világ szemét az életet kérő orosz nép vergődésére fordítani.

De, azt hiszem, akik csak a szépirodalomból és egynémely híressé vált forradalmárok emlékirataiból ismerik az orosz munkásmozgalmat, azok – és nem minden jogosultság nélkül – kételkedhetnek az újsághírek által beharangozott orosz forradalom komolyságában. Ez az okoskodás azonban csak akkor lenne teljesen helyénvaló, ha az orosz proletárság még mindig nem nőtte volna ki Bakunin vörösposztós romantikáját. De ezen az extatikus gyerekbetegségen a tömeg nagy része már

túl van. Az a mozgalom, amelyet már a szocialista ideálok hevítenek, a 70-es években kezdődött. Kezdeményezői és vezetői a művelt osztályok ifjúságából kerültek ki és sok emberfeletti áldozatot hoztak, de semmi tartósabb eredményt nem tudtak elérni. Legtöbb, amit elértek, az egymást követő gourille-sztrájk és merénylet volt, amelynek II. Sándor cár is áldozatul esett. A Marx és Engels által kidolgozott program, vagyis a mai szociáldemokrata munkásmozgalom a 90-es évek végén kezd hódítani Oroszországban és érdekes, hogy az új elvek seholsem találtak jobb talajra az örökké gyötrődő orosz agyvelőnél. II. Miklós cárnak már ezzel az egységes erővel kellett szembeke-
 rülni és ennek a modern szellemben öntött mozgalomnak az eredménye lett, az eddig legnagyobb orosz vívmány, az 1905-iki agrárreform, a дума és a konzervatívoknak az az engedménye, hogy ma már a zsidók is doktorra, ügyvéddé és minden eddig, születési kiváltsághoz kötött személyiséggé képezhetik magukat. Látszik tehát, hogy a mostani mozgalom nem az egyesek elleni merényletekben merül ki, hanem lassú, de egyöntetű erővel maga ellen az egész fennálló rendszer ellen folytat harcot. 8 épp ezért, ha valaki a mai forradalmi eredményeket akarja mérlegelni, nem szabad nagy súlyt fektetnie arra a jelenségre, hogy merényletekről nem kapunk híreket; sőt, arra sem, hogy az országból régebben elszakadt vezérek ma milyen barátságban vannak az entente-tal.

Az elfogulatlan szemlélőnek ma csak két pontot szabad komolyan segítségül hívnia: a megvert seregek pszichológiáját és az orosz nép múltját. Már pedig ez mind a kettő az orosz forradalom lehetősége mellett tanúskodik, egy egységes és igazán proletár forradalom mellett, amely a maga bensőséges erejéből fogja fonákjára fordítani a cárizmus évszázados háborús öröklétét is.

Olvasóinkhoz.

A háborús nehézségek miatt összevont számokat is voltunk kénytelenek adni. Ez azonban az utolsó összevont szám ebben az évben. A következő füzetek a rendes időben, havonként fognak megjelenni.

A szerkesztőség.

SZEMLE.

Angol bányászok sztrájkolnak.

Amikor Nagy-Britannia a világuralom megtartásáért állt harcban esztendeje már, amikor ez a harc úgy alakult, hogy a brit imperializmusnak minden fegyverbíró emberre és minden csöpp vasrészénre nélkülözhetetlenül szüksége volt és amikor a belga, az északfranciaországi és a lengyel, országi kőszénbányavidékek legnagyobb részét már német csapatok szállották meg, a velünk szembenálló négyes szövetség hatalmaira a délwalesi szénbányák munkásságának sztrájkja rémitett rá: azoknak a munkásokoknak a sztrájkja, amelyek a mindnyájuk háborúja számára és különösen a hadiflotta számára egyszerűen nélkülözhetetlen kőszén termelik.

A walesi bányászok tudják, hogy a walesi szén milyen nélkülözhetetlen „muníció”-ja ennek a háborúnak, ám azért a világpiac uralmáért *harcban* álló brit kapitalizmusnak az a kísérlete – hogy az angol munkás a „haza nevében” *olcsón* dolgozzék *drága* élelem idején – az angol munkásság forradalmi erejű ellentállásán megtörött. A négyesszö-

vetségi hatalmak csorbíthatlan harcképességeért való aggodalomnál a saját sorsukért való aggodalom volt bennük az erősebb és bár a háborús kedvű, mert a háborúban inkább gazdagodó angol bányakapitalisták a „a háborús – hazafiúi – kötelesség” címén egyenesen elvárták a munkásságtól, hogy az elért óriási háborús profitot nekik csorbíthatatlanul engedjék át, a munkások a szénbányatulajdonosokkal kötött szerződést szabályszerűen fölmondották és mikor a szerződések békés megújítására irányuló minden törekvésük a vállalkozók nyakasságán hajótörést szenvedett, számszerint kétszázezren beszüntették a munkát.

Az a hatás, amelyet ez a munkabeszüntetés okozott, érthető módon, majdnem pánikszerű volt. A kormány a sztrájkveszedelemmel szemben először az „erélyességgel” próbálkozott. Azal fenyegetődözött, hogy a sztrájkolókat a nemrég hozott muníciós törvény hatálya alá helyezi – amely szerint pedig a sztrájkok tilosak – és amely törvény alól a bányászokat a törvény hozatalakor még egyenesen ki-

vonták. A kormányt erre ez „erélyes” magatartásra nemcsak az angol bányatulajdonosok buzdították, hanem a francia szövetséges is, akiknek érdekeit a sztrájk természetesen nem kevésbé sújtotta, mint az angol érdekeket. Ezek az Angolországban szokatlan uszítások természetesen csak még inkább erősítették a munkások ellentétét. *A „walesi hány ászok ha nem akarnak, akkor sem fog-nak dolgozni, ha mindjárt emiatt Anglia hajói süllyednének el.”* a sztrájkolók egyik legfőbb bizalmi emberének a szavai ezek, amelyek bizonyára elég markánsan jelzik, hogy az angol bányamunkásság ebben a háborúban az angol nép háborúját nem hajlandó fölfedezni.

Nagyon hamar kitudt hát, hogy az uszítással, a megfélemlítéssel nem sokra mentek; a kormány a megértő közvetítéssel tett kísérletet. Két legbefolyásosabb tagját Runciman és Lloyd George-ot küldte a kormány a sztrájkvidékre, s ezeknek sikerült csak, mindkét felet kielégítő egyezséggel a már egy hete tartó sztrájkot befejezni.

Egyetlenegy követelésük kivételével a munkások összes követeléseit teljesültek. A megállapított föltételek lényegükben a következők: „A nappali munkára megállapított új béregység ezentúl nem kizárólag a „testileg alkalmas munkásokra” érvényes, mint ahogy azt eddig egyes bányákban értelmezték. A Runciman által július 15-én följánlott új alapbér – mely az 1879-iki alapbérnél 50%-kal magasabb – 10%-os pótlékkal minimális munkabérré lesz. Azoknak a bányamélyében dolgozó munkásoknak az alapbérét, akik eddig 3 shilling 4 d-nél kevesebbet kaptak, erre

az összegre kikerekítik és ezenfelül 50%-kal fölemelik. Az egyezség mindazokra a bányászokra érvényes, akik a dél-walesi bányászok szervezetének tagjai, vagy a jövőben tagjaivá lesznek. Mindazok a kérdések, amelyekre nézve a bányatulajdonosok és munkások megbízottai ezen egyezség megállapításakor megegyezni nem bírtak, a Birodalmi Kereskedelmi Hivatal elnöke elé terjesztendő, akinek a döntése aztán a felekre végérvényesen kötelező lesz. Valamennyi délután és éjjel dolgozó munkás öt napszaki munkáért hat napszakra kap bért. *Maximális munkabért megállapítani nem szabad.* A bányászok nem kötelezhetők, hogy szervezetlen munkásokkal dolgozzanak együtt és az új egyezmény a békekötés után még legalább 6 hónapig érvényes. A sztrájk résztvevői nem büntet-hetők s a municiós törvény érvényessége Délwalesra a jövőben sem terjeszthető ki.” A dél-walesi bányamunkásság veszedelmes sztrájkjának ez a befejezése a munkásoknak a teljes eredményt hozta meg és a bányatulajdonosoktól is sugalmazott sajtó egyenesen azt írja a munkásoknak tett engedményekről, hogy azok „a kormány teljes összetörését” jelentik, hogy „*egész Angolországra megszügyenítő*” s hogy *a kormány a sztrájkolók előtt „kapitulált”.*

Kapituláció volt-e az angol kormány magatartása ebben a sztrájkban, vagy nem volt-e az: az idő nem alkalmas most ily dolgok megvitatására. De azt már most is megállapíthatjuk, hogy abban az országban ez a sztrájk *másként nem végződhetett.*

... Bernstein idézi „Vorwärts” augusztus hó 26-iki számában a

brit szociáldemokrata irodalom „*great oldman*” -jenek, Edvard *Carpenter*-nek egy a „*Daily Chronicle*”-ben e hó 12-én „Katonai sorozás és nemzeti szolgálat” címen megjelent cikkét, amelyben ez a finomlelkű ember a következő megállapításra jut: 1. az angol nép azzal a gondolattal – hogy valaminek a cselekvésére akarata ellenére rákényszeríthessék, – sosem fog megbarátkozni; 2. az angol nép *semmi kedvet nem érez arra, hogy a bányákban és a műhelyekben a háború fegyverzetének az elkészítésén dolgozzék, azután a kontinensen élő testvéreit gyilkolni menjen, s ezzel aztán eredményül, Anglia hatalmasainak öröme, és az angol demokrácia leigázására – a brit militarizmust teremse meg. . .*

Adópolitika, alkoholizmus» népjólét.

„A cár birodalma is antialkoholista – ha erőpróbára viszi a népet”. A mostanit megelőző számunk 187. oldalán egy hírűnket ezekkel a szavakkal vezettem be, s abban a hírben megírtam azt is, hogy az orosz kormány – ahogy a jelek mutatják – az alkoholtilalmat a háború utáni időkre is fönn akarja tartani s az orosz pénzügyminiszter az alkoholmonopóliumból az 1914. év 900 millió rubeljével szemben 1915-ben már csak 140 millió rubel jövedelmet vár. Az utolsó órában érvényesült államreazon megnyilvánulását láttam ebben az önkéntes állami jövedelemcsökkentésben, s azt mondtam, hogy ez a jövedelemcsökkentés kihatásában a nemzetgazdaság gyarapodása lesz.

Az alkoholtilalomnak ezt a hatását a „Bremer Bürgerzeitung”

egy jelentéséből kitűnően máris érezteti és pedig egyelőre – az orosz takarékpénztárak betétállományának a növekedésében. A takarékbetétállomány u. i. a háború és a kivitel fennakadásából keletkezett súlyos gazdasági helyzet ellenére is viszonylag erősen emelkedett, s amíg a takarékpénztárakba az 1913. év második felében csak 17 millió rubel új betét folyt be, az 1914. év második felében 70,400.000 rubel volt a betétállomány. (A takarékpénztárakban az 1914. év első, nem háborús felében is csak 18,800.000 rubelt helyeztek el). A takarékbetétek szaporodása a háborús félévben egészen szembeötlő jelenség, s a szaporodás arányai az 1915. év első hónapjaiban egyenesen meglepik a figyelőt. A betétállomány – mely az 1913. év első negyedében 6,700.000 rubellel emelkedett, s az 1914. év ugyanezen negyedében 1,200.000 rubellel csökkent – az 1915. év első negyedében 149 millió rubellel gyarapodott, s a föltűnő gyarapodásnak az okát a német lapjelentés az alkoholtilalomban látja, s a német lapjelentés mondja, hogy ha Oroszország a háború után is rendszeresen fönntartja az alkoholtilalmat, Oroszország *szociális kultúrája lényegesen fog emelkedni és ott a népegészség és népjólét fokozott fejlődése várható.*”

Ha ezeken a dolgokon elgondolkozunk, valóban el kell szomorodnunk azon, hogy nálunk az alkoholárúsítást e háború alatt is és akkor is fönntartották, amikor a polgárai alkoholista hajlamainak megadózásából eredő állami jövedelmekről az emberanyaga értékelésében oly vétkesen közömbös Oroszország is

lemondott már. Természetes persze, hogy ha az állam *mai* adópolitikája nézőszögéből keressük a megokolást arra – hogy a magyar állam ma is alkoholegyed-
 árus – azt kell mondanunk, hogy az állam pénzügyi érdeke új-
 útját állotta az alkoholtalom-
 nak. Az 1912-dik évi állami
 költségvetés bevételi tételei között
 ugyanis

a szeszdó	96,826.000 K-val,
a söradó.....	13,878.000 „ „
a bor italadó ...	23,630.000 „ „
a söradóptlék ...	30,287.000 „ „
a szeszdóptlék	46,131.000 „ „
az italmérségi illeték	5,034.000 „ „
s így összesen	215,786.000 K-val

szerepel.

Kerek összegben 216 millió korona, tehát a magyar állam évi bevétele a szesz és a külön, féle más szesz italok fogyasztása után, ily hatalmas jövedelmi tételt pedig az állam – megfelelő pótlás híján – nem nélkülözhet. *Pótlás híján* igazán nem. *Am ott a földadó, mely ma alig harmada (1/3-a) a fönt kimutatott alkoholjövedelemnek, s a földadó 20 év óta változatlan,* amely 20 év alatt az alkoholjövedelem 75 százalékkal emelkedett. Vagyis: csak, mert az egyre növekedő agrárius jövedelmet akarja az állam – nem tudni, mily nemzetfenntartó bölcseségből – a hatalmasan szaporodó közterheknek a jövedelem arányában való viselésétől továbbra is mentesíteni, azért szükséges a legszegényebb osztályokat terhelő alkoholadónak, ennek a legdrágább fogyasztási adónak a fenntartása. Am a világháború emberpusztításai után az államnak a megmaradt erők konzerválása és így az alkohol rombolásától való megmentése is

a nemzetnek és államnak önvédelmi érdeke lesz és a kormányzat – bármennyire nincs is igénye – *kénytelen lesz a kiméit adóalaphoz: a földhöz is hozzányúlni.*

A háború sikerének biztosítása érdekében és a népjólét érdekében pedig bátran le lehetett volna mondani legalább a palinkaárusításról már a háború alatt, mert annak több ezer-millió költségtöbbletéhez viszonyítva ez a jövedelemvesztés sem teremthetett volna kritikus helyzetet az államháztartásában. És most térjünk vissza az orosz eseményekhez. Ugyancsak a „*Bremer Bürgerzeitung*“ híre szerint az orosz népnek a mértékletességben való megtartásán és annak a résznek a megtöltésén – amelyet az orosz nép élvezeteiben az alkohol elvonása okoz – dolgoznak most megfeszített erővel az orosz községek, s a nép tanításának és szórakoztatásának céljaira most *népházak* létesítését tervezik. A jó, az iránymutató példával Moszkva jár elől: a moszkvai városi tanács a képviselőtestület elé oly javaslatot hozott, amely szerint Moszkva város 21 népházat létesít, s azok közül 12 már öszszel megkezdte a tevékenységét. Az előterjesztés a 12 első népház berendezésére 36.000 rubelt s azok fenntartására évi 77.000 rubelt kér, s a tervezett összes népházak fölállítását követően a fenntartási költségek évi 134.500 rubelre fognak emelkedni. Minden népházban lesz teázó-terem és étkezésre alkalmas berendezés, újság, képes folyóirat, könyvtár, olvasóterem, és olyan terem, amelyet a tervezet tudomány-népszerűsítő és színi-előadások megtartásának céljaira szán.

Bár a moszkvai népházakat – a tervek szerint – a városi hatóság szervei fogják igazgatni, mégis az a terv, hogy a vezetés munkájába a művelődési egyesületeket, a szövetkezeteket és a többi érdekelt szervezeteket is be fogják vonni. A népházak művelődési- és kultúrmunkájának irányítása a három középponti népházból fog történni, s a város külső kerületeiben működő többi népház tudományos- és színelőadásainak és kirándulásainak programját is a három középponti népház fogja kidolgozni.

Az a munka, az a nevelő és gyógyító munka, amely most Oroszországban messze a front mögött az ország belsejében folyik, nem egy bajban liberálissá vedlett reakciós kormányzatnak, hanem *az orosz reakcióval tíz éve kemény harcban álló orosz haladó* pártoknak a munkája s ha ezeknek a pártoknak kezében lett volna Oroszországban a kormányhatalom, akkor Oroszország ebbe a háborúba nemcsak nagy, hanem egészséges, jótáplált és írástudó hadsereggel ment volna bele. „Vagy talán bele se ment volna ...”

Z. P.

A női munka bére.

A Berlieni Általános Helyi-betegpénztár 1914. évi jelentésének statisztikai részei a női munka bérének alakulásáról fölötte érdekes és – mindjárt hozzátehetjük – fölötte elszomorító adatokat tartalmaznak. A berlieni általános betegpénztárnak – Németország e legnagyobb betegpénztárának – a jelentés évében 193.009 férfi és 252.703 nőtagja volt. E negyedmilliónyi nőnek 28.7%-a, tehát több, mint negyedrésze a 11. napibérosztályba tartozott, ami azt jelenti, hogy

Berlinben a 252.703 betegségi biztosításra kötelezett nőmunkás közül közei 75.000 olyan dolgozó nő van, akinek bére az 1 márka 16 pf.-es és a 2 márka 15 pfenninges napi bér közé esik. További 34.2%, tehát az összes biztosított nőknek több mint egyharmada a III. napibérosztályba tartozott, ami meg azt jelenti, hogy Berlinben 1914-ben közel 90.000 olyan dolgozó nő volt, aki munkájáért 2 márka 16 pf.-nél magasabb, de 3 márka 15 pf.-nél olcsóbb napibért kapott. A IV. napibérosztályba tartozó, tehát azon nők száma, akiknek napibére, ezt az összeget is meghaladta, de a 4 márka 15 pf.-et el nem érte, a női taglétszámnak mindössze 10.2%-át teszi, 4 márka 15 pf.-et is meghaladó bére pedig mindössze 10.431 nőmunkásnak volt 1914. decemberében. A Berlinben betegségi biztosításra kötelezett *egynegyedmillió – ipari alkalmazásban dolgozó – nő közül csak 10.431-nek, az összes biztosított nők – kerek számban – 4%-ának volt csak 120 márkát meghaladó havi keresete...*

De vannak a táblák közt ennél is elszomorítóbb hatású adatok, amelyek még azt mutatják, hogy a háború tartama alatt a biztosított nők száma az 1914. év végéig hónapról-hónapra állandóan, kizárólag az I. napibér-osztályban, abban az osztályban emelkedett, amelybe a napi 1 márka 15 pf.-ért, vagy annál is kevesebért dolgozók tartoznak.

... *Negyedmillió dolgozó nőből* egy birodalmi fővárosban, táplálékok és ruházati cikkek megfizethetlenné – drágulása idején, világháború közepette, kerekszámban *tízezer* nő kereshet csak a munkájával havonta 120

márkát, s a háború alatt csak azoknak a dolgozó nőknek a száma emelkedett, akiknek a bére: napi 1 márka 15.

Az erkölcsi szívósságnak valóságos hősei ezek a nők, akiknek munkáját – a termelés rettenetes anarkhiájának eredményeképp – ilyen áron vásárolhatja meg a kapitalizmus, és akik a nélkülözés és – a prostitúció közül mégsem a prostitúciót választják.

... És ezek a nők, ezek a hajnaltól estéig bérmunkában gömnyedő nők, akik kétségbeejtően korán elhasználódó szervezetük táplálására, munkájuk béréből most a táplálék-minimumot is alig-alig szerezhetik meg maguknak . . . ezek a nők fogják megszülni azt a nemzedéket, amelynek, hogy a most egyszerre-pusztuló két nemzedék helyén egymaga megállhasson, az életerőtől *duzzadnia* kellene, amikor megszületik... és amely mégis gyöngén, sápadtan és véznán fogja a napvilágot meglátni, mert, hogy erős legyen, az anyjának a munkáját kellett volna jobban megfizetni.

Az pedig nem volt lehetséges. *Abban az esztendőben* a munkásnők közel ¹/_f részének ilyen bérért, s általában 100 munkásnő közül 50-nek 2 márkánál kisebb napibérért kellett dolgoznia. *Abban az esztendőben* t. i. háború volt; a nagy háború – a nemzet jövőjéért . . . (*-dorp-*)

Rokkantak munkája és a rokkantjáraadék.

Az állami gondoskodást képviselő útbaigazító szervül a hadirokkantak ügyeiben – a rokkantak gazdasági elhelyezése tárgyában tartott ankét felterjesztése – az 1914. évi L. t. c. alapján külön-

ben is felállítandó munkaközvetítő hivatalokat ajánlja, amelyek keretében a rokkantak dolgainak ellátására külön osztály volna szervezendő. A rokkantak elhelyezésének munkáját a munkaközvetítő hivatal ezen osztályának kellene lebonyolítania, amelynek nemcsak az lenne a feladata, hogy a munkást megfelelő munkára közvetítse, hanem az is, hogy minden egyes még el nem helyezett rokkantat nyilvántartson és azok alkalmazását a nagyobb vállalatok vezetőinél minden rendelkezésre álló eszközzel segítse és biztosítsa. Amely rokkant önnálló kisiparos akar lenni, annak részére műhelye berendezési költségeire segílyt, esetleg kölcsönt kell nyújtani, vagy közvetíteni, továbbá a közszállításonnál támogatásban kell részesíteni őket s nekik az azokban való részvételt is minden rendelkezésre álló eszközzel meg kell könnyíteni.

Végül a kormány, a helyi hatóságok és pénzintézetek kötelessége, hogy azok az általuk fentartott és szubvencionált vállalatok, melyek rokkantak részére munka-alkalmat nyújthatnak (pl. a dohánygyárak stb.), a megüresedő helyek betöltésénél a rokkantakat részesítsék elsőbbségben.

A rokkantak elhelyezése szempontjából természetesen a közhivatalok és közüzemek veendőik elsősorban számításba, de minthogy közülük igen nagy számban lesznek olyanok, akik a szükséges orvosi kezelés után – talán csak 10-15%-os különbözettel – vissza fogják nyerni a munkaképességüket, igen sokan pedig új pályára neveltetésük eredményeképp lesznek – úgyszólván – teljes ér-

tékú munkásokként munkába állíthatók, a magánüzemek is az üzem versenyképességének veszélyeztetése nélkül fogják a hadirokkantak tömegeit fölvehetni. De azoknál a rokkantaknál is, akik nagy mértékben megcsökkent munkaképességgel kerülnek ki az orvosi kezelésből, az orvosi, technikai és a pedagógiai szakértők bevonásával kell lelkiismeretes vizsgálat tárgyává tenni azt, hogy az ép munkások bérfeltételeinek rontása nélkül, mily munka teljesítésére, mily munkarendszer alkalmazása mellett menthetőek meg önmaguk és a nemzeti termelés számára a világháborúnak e nagy kárvallói. A részleges rokkantak gazdasági jövője azonban természetesen még akkor is problematikus marad, ha az állam és a társadalom munkábaállításuk érdekében minden lehetőt elkövet s a rokkantak életfentartási érdekei szempontjából minden eshetőséggel szemben csak a katonai nyugdíjügynek oly törvényes rendezésében találhatunk megnyugvást, amely részükre a munkakeresetnek legalább a létminimum mértékéig való kiegészítését biztosítja. *Az állami és a társadalmi lelkiismeret elaltatását jelentené az, ha a csökkent munkaképességben visszatérő polgárokat azzal az önámítással bocsátanak ki a gazdasági életbe, hogy a munkaképesség csökkenésének megfelelő részleges járadék és a megmaradt munkarejével szerzendő kereset összegéből minden körülmények között meg fognak élni, amikor a szabadkereseten alapuló társadalmi rend még az ép munkásnak sem nyújthat biztosságot aziránt, hogy mindenkor megfelelő munkaalkalmat talál.*

Minden megoldás csak félmegoldás tehát, amely a háború rokkantjainak – amennyiben azok megfelelő munkaalkalmazást huzamosabb időn keresztül nem találnak, s ilyen részükre munkaközvetítője révén az állam sem tud felajánlani, – legalább a létminimumnak megfelelő összegű járadék kiutalását nem biztosítja. A kérdés ily megoldása esetén az állam a maga rokkantjainak elhelyezését már kincstári érdekből is minden rendelkezésre álló eszközzel elő fogja mozdítani s viszont a munkába állani nem akaró munkaképes rokkantak járadékkiegészítési igényeivel szemben a kincstár érdekei is teljesen megvédhetők az igénybejelentés oly szabályozásával, mely a munkaalkalom-hiány címen emelt járadékkiegészítési igény elismerését a munkaközvetítő hivatal rokkantbélyegző osztályának igazolasától, teszi függővé. Itt is meg kell jegyeznünk azonban, hogy a polgári sorból kikerülő hadirokkantak járadékigényei felőli ítélkezésben csak oly bíraskodási rendszer lehet igazságos, méltányos és az érdekeltekre is megnyugtató, amely a polgári elemnek és pedig minden foglalkozási ágban az alkalmazottak és munkaadók hivatott képviselőinek s a polgári orvosszakértőknek hozzászólását és meghallgatását is biztosítja.

Az elpusztíthatatlan Gent.

A berlini „Vorwärts” tudósítója, aki március végén járt Belgiumban, Brüsseltől írt jelentést, a nagy német szociáldemokrata újságnak, amelyben a meghódított Belgium nyomorának komor képét rajzolja meg. Akkor a „Vorwärts” tudósítójának szeme egy olyan Brüsselt látott, amely-

ben alakosság 28%-a hatóságok és segítőbizottságok-nyújtotta étellel tengette életét s amelyben a munkanélküliség egészen nagyarányú volt. Brüsszelben és elővárosaiban márciusban 210.000 ember táplálkozott közkölségen és ennek a 210.000 embernek számottevő részét tüzelőanyaggal és ruhával is a köznek kellett ellátnia. S a tudósító a vidék városaiban a Brüsszelinél is szomorúbb állapotokat talált, mert bár a német igazgatás természetesen minden jóakarattal azon volt, hogy a gazdasági élet működését újjászervezze, az ipar és kereskedelem föléledésének egyrészt az országot ért pusztulásban, másrészt az idegen uralom elleni passzív ellentállásban nehezen leküzdhető akadályai voltak. Belgium összes városai közül egyedül *Gentben* talált tűrhető állapotokat a tudósító. Az ipari élet ugyan ott sem heverte még ki a nagy megrázkódást, de a foglalkozástalan polgárok sorsát ott a régfennálló községi szakszervezeti rendszerű munkanélküliségi biztosítás és a munkásság nagyszabású szövetkezeti szervezetsége enyhítette. Más közlésből tudjuk, hogy a „Vooruit” fogyasztási szövetkezet a háború alatt 1350 taggal, a genti szakszervezetek 700 taggal még meg is szaporodtak, s a belga szociáldemokrata párt genti hírlapjának, a „Vooruit”-nak 100%-kal több (ma 18.000) az előfizetője, mint amennyi előfizetője a háború előtt volt. A genti szövetkezeti szövötműhely gyártmányait kocsikon, négy napi távolságba, Lüttich-ig és Charleroi-ig juttatja el, és a válm fogyasztási egyesületek a háború pusztításai közepette alapították meg nagybevásárló-középpontjukat és a

csodaszép *Dinant*-ban úgyszólván még a város romjai között nyitotta meg eladótelepét a munkások szövetkezete, a „Vooruit.” A társadalmi gondoskodásnak és önszegélynek az a gyönyörű szervezetsége, amely Gentet egy háború pusztításai után is megtudta menteni a nyomor elharapódzásától, Gentnek és a „*genti-rendszer*”-nek azokban a körökben is megszerezte a becsületét, amelyek ezt a rendszert a békében nem tudták vagy nem akarták értékelni. A „*Rheinisch-Westfälische Zeitung*”-ban ez a nagy véleményátalakulás a lapnak a genti állapotokkal foglalkozó soraiban a következőképp nyer kifejezést: „... De szerencsére a város élén Gentben olyan emberek állanak, akik a nehéz feladatokon, amelyeket a sors rájuk mért, úrrá tudtak lenni! Ezek közül az emberek közül is különösen Eduard *Anseele*, a „Vooruit” munkásfogyasztó-és termelőszövetkezet alapítója, Gent pénzügyeinek vezetője, adta nagy szervezőtalentumának tanújelét. A munkanélküliség elleni biztosítás genti rendszere, amely a város és a szakszervezetek együttműködésén alapul, Németország számára is már mintarendszerré vált. Amikor a szakszervezetek a munkanélküliség céljaira lekötött pénzeikből már kifogytak, *Anseele* kezdésére, a háború további tartamára, a biztosítás összes költségeit a város vette át. *Anseele* ezenfölül a munkanélküliség hatásainak csökkentése végett nagy szükségmunkákat is végeztetett: 7000 munkanélküli a genti kikötőben új dockot épít, a dockon naponta 4 órán át dolgozik és munkájáért óránként 50 centimes bért kap. A szakszervezeti szervezkedés szükségességé-

gét a genti munkásság a megnehezült állapotok között fokozottan érzi és a szakszervezetekben a nehezebb viszonyok ellenére a taglétszám gyarapodott.”

A német birodalmi gyűlésben a munkanélküliség elleni biztosítás tervét a német nagyipar szószólói – nem is olyan rég még – mint a „*lustaság jutalmazását*” utasították el. Az osztályharcos alapon szervezkedő munkásságnak a szervezkedést a legcsúnyább váddal, a *hazaárulás vádjával a junckerizmus és a nagyipar nehezítette*.

Es a szakmai szervezkedést, és a munkanélküliség elleni biztosítás genti rendszerét most a „*Rheinisch Westfälische Zeitung*” dicséri. A német nagyipar vezető lapjából ezt a dicséretet a megpróbáltatások ideje, a világháború váltotta ki; ez az ami a dicséretnek jelentőséget ad és azt a béke eljövendő idejére is emlékeztetessé teszi. Géninek pedig és a gentieknek mindenkorra dicsőségük és büszkeségük lehet, hogy amit komoly, kitartó és rendszeres szervező munkájuk a béke idején megteremtett, annak alapjait egy világháború sem rendíthette meg.

(z. p.)

A háború és a nemi betegségek terjedése.

Az a nagy háború, amelyben most már messze határainkon túl keresik a döntést a harcolók fegyverei, Magyarország népének színéből-javából sűrű sorokat döntött ki s ebben az országban, ahol a magyar anyák a szociális állapotaink nyomorúsága miatt már-már rendszeresen csak az „egyke”-t szülik meg, a népszaporodás biztosítása – egy világháború vérvesztesége

után – nemzeti problémává nőtt. Minthogy pedig a nemzök és a szülök nemi betegségei a jövő generációt mennyiségileg korlátozzák és minőségileg rontják, a nemi betegségek elleni küzdelem olyan küzdelem, amelyet eréllyel és áldozatkészséggel fölvenni, nehézségekkel szemben áldozatokkal sikerre vinni, az államnak és a társadalomnak legelsőbrendű háborús feladata.

Minthogy a történelem bizonyossága szerint a népek minden háborúja a nemi betegségek nagyarányú terjedését hozta magával, a hozzáértők természetesen ennek a háborúnak a kitérőeskor is eleve számoltak azzal, hogy ebben a háborúban, mely kiterjedésében minden eddigit fölülmúl, – a nemi betegségek elleni küzdelem a háború folytán megoldást váró közegészségügyi problémák közül a legfontosabbak egyike lesz.

Ez a megismerés a nemi betegségek ellen való eredményes védekezés kérdését a most folyó háborúban annyira előtérbe tolta, hogy e körül a kérdés körül már a háború megindulásakor élénk és komoly diskussziók indultak meg – Németország orvosi és közegészségügyi testületeiben, továbbá a szociális biztosítás köreiben. A »*Deutsche Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten*« – β^c a nagy német nemzeti organizáció – a háború első napjától kezdve nagy apparátussal folytatta a védekezés, felvilágosítás és gyógyítás munkáját. Közel 10 hónapos munka után a folyó év áprilisában azután az egyesület nagyválasztmánya összeült, egyrészt, hogy eddigi tevékenységéről beszámoljon, másrészt, hogy a jövő tennivalók kérdését is megvitassa. Az értekezleten számos

katonai orvoson kívül, akik közvetlenül a harctérről jöttek, a „Reichsgesundheitsamt” (a Birodalmi Egészségügyi Hivatal) elnöke, a „Reichsversicherungsamt” (a Birodalmi Biztosítási Hivatal) képviselői, az országos biztosító-intézetek és a betegsegélyző-pénztárak igazgatói és vezetőségi tagjai és az érdeklődő országgyűlési képviselők vettek részt. A diskusszió során egyértelműen az a felfogás alakult ki, hogy a különféle oldalakról megindított felvilágosító tevékenységet egész energiával folytatni kell. Így folytatni kell a hadvezetőség és a „Deutsche Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten” több millió példányban kiadott rövid felvilágosító iratának terjesztését és energikusan kell terjeszteni azt az 5 millió példányban kiadott ama röpiratot (Merkblatt), amelyet a munkások, technikusok, művezetők és alkalmazottak szervezeteiben való szétosztásra az országos biztosító intézetek adtak ki. Rendkívül sürgősnek ítélte továbbá az értekezlet a nemi betegségek behurcolása folytán veszélyben levő *asszonyok felvilágosítását* és ebben az irányban az értekezleten kialakult vélemény szerint a felvilágosításnak azzal a céllal kell történnie, hogy az asszonyok a veszély tudatában már az infekció első gyanújánál orvost keressenek föl. A cél elérése érdekében első sorban a *betegsegélyzőpénztáraknak* kell közreműködniük és pedig alkalmas helyen és időben tartott *félolvasások és előadások* tartása által. Ami a nemibajos katonák kezelését illeti, egyértelműleg megállapodtak abban, hogy ennek specialisták által vezetett külön osztályokban kell történnie. Elő-

zetes egészségi vizsgálat nélkül egy katona se kaphasson szabadságot és a szabadságkérés teljesítését a katonai hatóságok minden venerikusan fertőzött katonával szemben tagadják meg.

Mindezek a rendszabályok – amennyiben katonai érdekek megengedik – a fiatalabb tisztekkel szemben is alkalmazandók volnának. Természetes, hogy ezekkel a prophylaktikus és therapeutikus rendszabályokkal nem lehet beérni, hanem mindazoknak a körülményeknek az elhárítására keli törekedni, amelyek a házasságon kívüli nemi érintkezés lehetőségét emelik. A nemi betegségek elleni küzdelem németországi egyesülete e cél elérésére a következő programot ajánlja: *a)* gazdasági és szociális gondoskodás a munkanélküli női lakosságról úgy a belföldön mint az okkupált területeken; *b)* a magán-kvártélyoknak lehető csökkentése és gondos megfigyelése; *c)* a katonák esti kimenőengedélyének megszorítása; *d)* az alkoholfogyasztás megszorítása, alkohólnélküli italok terjesztése; *e)* a női kiszolgálás megtiltása kantinokban, bárókban és általában mindazokon a helyeken, amelyeket katonák rendszeresen látogatnak; *f)* a záróra megrövidítése; *g)* katonamenedékhelyek, katoná-olvasótermek és hasonló katonai szórakoztatóhelyek létesítése; *h)* a kurukszlók és magukat hirdetések útján kínáló orvosok látogatásától való eltiltás. A hadból hazatérzők családjait fenyegető fertőzés meggátolására az értekezlet feltétlenül szükségesnek látja, hogy a katonák, sőt az okkupált területeken katonai segédszolgálatokra bevont polgári elemek: a vasutasok, a postások, a kato-

nai munkások is csak orvosi vizsgálat után bocsájtassanak haza családjuk körébe és azok, akik részéről az akut fertőzés veszélye még fennáll, a békekötésig megszállva tartandó területeken, mint „Besatzungsmannschaft“ (megszálló katonaság) tartassanak vissza és ott részesüljenek állandó orvosi kezelésben.

Azoknak a nemi betegeknek pedig, akiknek bajuk már nem fertőző, de akik mégis még gyógyulást igényelnek, a gyógykezelés lehetőségét feltétlenül biztosítani kell és a Német Birodalmi Munkásbiztosítási Hivatal a német munkásbiztosítás rendelkezésére álló eszközöket készséggel ajánlotta föl a köz hasznára e cél elérése érdekében. Az értekezlet megállapításainak eredményeképp Németországban külön *nemibeteg-gondozók* létesítését is tervezik.

Az utolsó emberöltő tudományos kutatásainak eredményeképp odáig elért már a tudásunk, hogy a syphilisnek, sőt a gonorrhéának az általános emberi pathológiában való jelentőségét is tisztán látjuk, amely kapcsolatról pedig a mait közvetlenül megelőző orvosi generációnak még sejtései sem voltak. Olyan kapcsolat ez, amelynek ismerete a *nemi betegségek terjedése minden útjának elzárását* parancsolja.

Az olasz szövetkezeti mozgalom.

Az olasz munkásmozgalomban a szövetkezeti mozgalomnak igen nagy a szerepe és ez a mozgalom, megnyilvánulásaiival és eredményeivel, a háborút megelőző évek során ismételt is közép-pontjában állott a szociálpolitikai körök érdeklődésének. Varga

Jenő doktornak a múlt hóban megjelent „Olaszország” című füzeté a mozgalomról alapos szakismerettel és – most dicséretes objektivitással ad tájékoztatást, s abból, amit a tárgyról könyvében elmond, az itt következők különös érdeklődésre tarthatnak számot.

„Az olasz szövetkezeti mozgalmat az jellemzi, hogy súlypontja és jelentősége nem a fogyasztási szövetkezetekben van, mint Belgiumban vagy nálunk, hanem a termelő, illetve a munkát vállaló szövetkezetekben. Az olasz osztálytudatos munkásság szövetkezetei nem pusztán arra szolgálnak, mint a mi fogyasztási szövetkezeteink – hogy a munkásság számára megtakarítsák a közvetítő kereskedelem profitját – hanem az osztályharc eszközei. Különösen áll ez a bér-munkások munkavállaló szövetkezeteire, amelyek a szakszervezetektől alig különböznek. A mezőgazdasági munkások szervezeténél alig lehet eldönteni, hogy a szakszervezettel, vagy termelőszövetkezettel van-e dolgunk, még a hivatalos statisztika sem különíti el őket világosan. Hasonlóan áll a dolog némely ipari szakszervezetnél is. Így például a génuai kikötőmunkások termelő szövetkezete egyedül végzi a génuai kikötő összes ki- és berakodását megszabott díjtételek mellett. A szövetkezet, vagy – ha úgy tetszik – szakszervezet oly erős, hogy a kikötőhatóságok csak vele tárgyalnak és nem is engedik meg, hogy szervezetlen munkások dolgozzanak a kikötőben.

Az olasz szövetkezeti mozgalom legérdekesebb ága a mezőgazdasági termelő szövetkezetek. Ezek többfélék. A szo-

ciálista érzelmű kisparasztok szövetkezetbe tömörülve, közösen bérelnek nagyobb földterületeket. Ezáltal sikerült nekik kiküszöbölni a nagybérloket és olcsóbb bérléthez jutni. A bérelt földterületeket különben egymás közt felosztva, kisüzem-rendszerrel művelik. A szocialista földműves munkásoknak vannak igazi kollektív bérlétek, ahol a munka nagyüzemben folyik, a tagok rendes munkabért kapnak és a fennmaradó tiszta nyereséget az év végén felosztják. Heves harcok folytak a cséplőszervezetek és a munkáltatók közt. A munkások és a szocialista parasztok szövetkezeti alapon cséplőgépeket vásároltak és bojkottálták azokat a birtokosokat és parasztokat, akik „sárga” gépekkel dolgoztattak. A harc Romagna-tartományban (1906) olyan heves volt, hogy a kormány kénytelen volt 60.000 zsoldost oda küldeni. A harc elkeveredettten folyt: a földbirtokosok megtiltották bérlőiknek a „vörös” gépek használatát. A parasztok ellenálltak. Éjjel erőszakkal behozták a „vörös” gépet.” . . . Volt vidék, ahol a földbirtokosok inkább parlagon hagyták éveikig a földjeiket, semhogy a munkások követeléseit teljesítsék. Akadt esztendő, amelyben a rizsföldek kétharmada műveletlen maradt. A harc végeredménye a munkabérek nagyarányú emelkedése volt.

A legnagyobb arányú mégis az olasz kubikosok, földmunkások termelőszövetkezete. Az első Ravennában alakult, ez máig is a legnagyobb. Elvállalnak csatornázást, útépítést, öntözőművek létesítését, sőt egész vasútvonal építését is vállalják. A ravennai járás különböző termelőszövetkezetei 1900-ban egy

szövetséggé tömörültek, melyhez 50 ipari- és 50 földmunkás-termelőszövetkezet csatlakozott. Jelenleg vagy 15.000 tagja van, tehát az ország legnagyobb vállalata. Van ács, kőműves, cementmunkás, gépmunkás, és fuvaros csoportja is. Van hatalmas kollektív bérléte, vagy 20 négyzet-kilométer területen, külön vasútja, amely gazdaságát a várossal összeköti. A kormány elismerte a szövetséget és óriási munkákat bízott rá, így többek közt egy két és fél millióba kerülő csatorna építését, amelyet legnagyobb rendben hajtottak végre. Ugyancsak a szövetség építette Olaszország legnagyobb cukorgyárát. A földmunkás szervezet talajjavító munkákat végez Olaszország minden részében és ahol tagjai dolgoznak, nyomukban mindenütt új szervezetek létesülnek és növekszik a szocialista osztálytudat. *Ott, ahol a termelőszövetkezetek a legerősebbek, Romagna és Bologna vidékén, a munkabérek tíz év alatt száz százalékkal emelkedtek és a munkaidő naponta több órával rövidebb lett.*

Az olasz termelőszövetkezetek gyönyörű fejlődése a legszebb reményeket kelti a szemlélőben. Nem lehetetlen, hogy a szövetkezeti mozgalom lesz az a kapocs, amely a most oly ellenségesen szemben álló olasz politikai és szindikalista irányú szakszervezeti mozgalmat ismét közelebb hozza egymáshoz.”

Az élelmiszerdrágaság – és a honvédelem.

A második bajor hadtest parancsnoksága július 27-iki hirdetményével az élelmiszerdrágulás minden bírálatát előleges cenzúra kötelezettsége alá

helyezi. A rendelet megokolása a következőket hangsúlyozza:

„A szövetségtanács a legmagasabb árak ügyében döntött, s a bajor királyi hadügyminisztérium a döntés bírálata tekintetében mértéktartásra intett. Ennek ellenére a bírálat egyre inkább pártpolitikai jelleget ölt és az élelmiszerdrágulás minduntalan megújuló kritikája a honvédelem érdekeinek árt.”

A hadtestparancsnokságnak ez az álláspontja az élelmiszerdrágítók működését – e működés bírálatának meggátlásával – valósággal katonai oltalom alá helyezi, ami a hadtestparancsnokságnak azt az intencióját, hogy a honvédelem érdekei ne veszélyeztessenek, nyilvánvalóan kevésbé mozdítja elő. A második hadtest tábornokával

abban a véleményben, hogy az élelmiszerdrágulás bírálata a honvédelem érdekeit sérti – magának a bajor hadseregnek tábornokai sem osztoznak valamennyien, így a müncheni térparancsnokság egy az élelmiszerek drágulásának napirendjével összehívott gyűlés megtartását éppen arra való utalással engedélyezte, hogy a gazdaságilag gyöngék nagy tömegének – melyet az élelmiszerárak magassága különösen, érzékenyen sújt – módot kell adni panaszai megnyilvánítására s ép ennek a lehetőségnek a megadása biztosítja leginkább a nyugodt közállapotokat. Íme a katonai közigazgatás egy oly meglátására mutathatunk rá, amely sok polgári közigazgatásnak is figyelmeztetésül, *mementóul* szolgálhat.

KRÓNIKA.

Ulm város sikerei a népélelmezés terén.

Ulm városa a német városok között a szociális gondoskodás különböző területen már a békeidőben is az elsők között állott. Az olcsó élelmezési anyagok biztosítása, amire a város tanácsa és rátermett főpolgármestere, Wagner dr. már évek óta rendszeresen nagy gondot fordított, most a háború alatt is meghozza a maga gyümölcsseit. Ulm város t. i. vett részt és érdekeltséget vállalt egy a racionális sertés-tenyésztéssel foglalkozó szövetkezet alapításában, s ez a szövetkezet a városnak évente 2000-3000 drb. sertést tartozik szállítani. Ennek az előrelátó gondosságnak az eredményei hogy a *sertéshúst*, melynek piaci

ára fontonként 1.40 márka, a szegénysorsúak és a hadbavonultak családjai részére a város most a *háború közélettel márkáért árusíthatja*. Miután ez a vállalkozás nagyon jól vált be, a városi tanács a marhahús beszerzésével kezdett foglalkozni. E célból kitűnő simmentáli és frank tenyészállatokat hizlaltatott, amelyekért csupán a hizálás folytán előállott többletsúly után fizeti a piaci árat. Ezen a réven azután a város abban a helyzetben van, hogy *elsőrendű marhahús fontját*, még a mai viszonyok között is *1 márka 05 pfennigért adhatja*. A város azonfelül a tulajdonában lévő földekből a háború kezdete óta – körülbelül 71 megmunkálási napot igénylő összterületen – közel 700 métermázsza

burgonyát ültetett. A várható termés közel 8500 métermázsát fog kitenni, miáltal a város lakossága a burgonyaszükségletét is maga tudja fedezni. Az egész telep költségei – az Ulmba való szállítást is beleértve – legfeljebb 16.000 márkára rúghatnak, úgy, hogy az esetben, ha a burgonyát métermázsánként 3 márkáért adják el, ez a vállalkozás a városnak – az eddigi 1100 márka bérjövdelemmel szemben – közel 10.000 márka jövedelmet fog hajtani, s így a város amellet, hogy népélelmezési hivatását tökéletesen és példátteremtő módon tölti be, tökéjét is elsőrendű haszonnal forgatja. Mindezek a vállalkozások azt eredményezik, hogy a város ezeket a népélelmezésben nagy fontossággal bíró cikkeket illetően a mindenkori piaci helyzet-től, tehát az áremelkedésektől és drágításoktól lakosságát sikeresen függetleníteni tudja s az árak magángazdasági érdekből történő felhajtását is hatáson gátolja. Kívánatos és üdvös volna, ha Ulm városának az élelmezés terén kifejtett szociális tevékenységét más városok hatásai – és pedig nemcsak a német városokéi – komolyan tanulmány tárgyává tennék és a kínálkozó tanulságokat az Ulménál kevésbbé tökéletes városok háború utáni népélelmezésük javára hasznosítanák.

Tizennégy millió szervezett munkás.

A német szakszervezeti lapok a „New-York Labour Bulletin” 1914. novemberi füzeté nyomán közlik azokat az adatokat, amelyek a szakszervezeti mozgalom állására és kiterjedésére vonatkozóan összegyűjthetők voltak.

Az 1914. évi adatokat ez az összeállítás csak Nagy-Britanniáról és Németországról hozza, a többi államról csak az 1913. évi, sőt sokakról csak 1912. évi adatok állottak még csak rendelkezésére. Az érdekes statisztikai összeállítást, – amelynek sajnalatos hibája, hogy Oroszországról, Bulgáriáról, Portugáliáról és a délamerikai államokról egyáltalán semmilyen adatot nem tartalmaz, – a következőkben közöljük:

Nagy-Britania (csak az anyaország) 1914. jan. 1.	3,993.769
Németország 1914. jan. 1.	3,213.586
Északamerikai Egyesült Államok 1913.	2,604.701
Franciaország 1913. jan. 1.	1,027.075
Olaszország 1913.	071.667
Osztrák birodalom 1913.	532.248
Ausztrália (Brit.) 1912.	433.224
Belgium 1913. jan. 1.	198.843
Hollandia 1913. jan. 1.	189.030
Kanada (Brit.) 1913.	175.799
Dánia 1913. január 1.	139.012
Svájce 1912.	127.514
Svédország 1912.	121.866
Magyarorsz. (atársországo- kal) 1913. jan. 1.	118.749
Spanyolország 1912.	100.000
Új-Zeeland (Brit.) 1912.	60.622
Norvégia 1912.	60.975
Finnország 1913. jan. 1.	20.989
Románia 1912.	9.707
Szerbia 1912.	8.978
Bosznia-Hercegovina 1913.	5.522
A szakszervezeti tagok szá- ma tehát ezekben az or- szágokban összesen ...	13,448.611

Miután ez a statisztika legnagyobb részét 1912. és 1913. évi adatokat tartalmaz s miután másrészt – mint már jeleztük – több országról egyáltalán nem tartalmaz adatot, bizvást föltehetjük, hogy 1914-ben az egész földön a különböző szakszervezetekben közel tizenöt millió munkás volt megszervezve. Ez persze a háború előtti időkre vonatkozó föltevés. Háború alatt és háború után: ezek a számok is – bizony szerényebbek lesznek...

A kárpáti községek rekonstrukciója.

Az ipari és kereskedelmi érdekképviseltek titkárainak legutóbb tartott ülésén *Gelléri Mór*, az Országos Iparegyesület igazgatója mutatott rá annak az akciónak a fontosságára, mely az orosz invázió során elpusztult községek újjáteremtése érdekében megindult. *Gelléri* szerint a titkári bizottságnak is részt kellene vennie ebben az országos mozgalomban, mert ezúttal meg lehetne valósítani azt az ideált, hogy az újraépülő falvak és községek közigazgatási szempontból is mintaszerűek legyenek. Esztétikai szempontból arra kellene figyelemmel lenni, hogy az építkezés alkalmával lehetőség szerint a magyar stílus érvényesüljön és pedig kellő változatossággal akként, hogy egy község külső képe se váljék sablonszerűvé. Az épületek berendezésénél a mintaszerűséget és célszerűséget minden vonalon érvényesíteni kell. Ezért aztán fokozott figyelemmel kell lenni a szociálhygiéne, a szociálpolitika és a helyes város-építkezés igényeire, különös gondot kell fordítani a közigazgatási intézményekre, a népjóléti (népház, népkönyvtár) és a kultúrintézményekre, az ipari és kereskedelmi szakképzés mintaszerű elrendezésére, végül az iparosok, kereskedők, gazdák gazdasági és kulturális szükségletének kielégítésére és gazdasági érdekeiknek szövetkezetek, községi takarékpénztárak, közös munkatermek létesítése révén való figyelembevételére.

Az újjászervezendő községek lakosai existenciájának biztosítására *Gelléri* a háziipar rendszeres felkarolását is szükségesnek látja, hogy a jobbadán mező-

gazdasággal foglalkozó lakosság a hosszabb téli évszakban is jövedelmező munkával legyen foglalkoztatható, (így csipkeszövésessel, faipari tárgyak készítésével, szalma- és hánccsfonással, stb.), különös figyelemmel arra, hogy a túlprodukció kikerülésére a háziipari foglalkoztatás is községenként lehetőleg más-más foglalkozási ágak szerint váltakozzék. Természetesen arról is lehet szó, hogy egyik-másik község valamely kisebb gyárra rendezkedjék be, ha azt az illető vidék termelési és közlekedési viszonyai lehetségessé és kívánatosá tennék. (Kőipar, agyagipar, faipar, stb.)

A közigazgatási érdekképviseltek titkári bizottsága, mint azt az ülésükről szóló jelentésben olvastuk, a kárpáti községek újjászervezésének kérdésével állandóan foglalkozni kíván, s érdeklődésüknek – közigazgatási szaktudásuk révén – ez az igazán nemzeti ügy bizonyára több hasznát fogja látni, mint a bürokratikus hozzászólásoknak.

Városképződés a német bányavidékeken.

A német vas- és szénbányák vidékén az utóbbi évek megfigyelései szerint erős tömörülés észlelhető. Tipikus esete ennek Hamborn község, ahol a lakosság száma alig öt esztendő alatt 35.000-ról 100.000-re szaporodott. Amikor a közeli Buer 60.000 lakossal városi jogokat nyert, Sterkrade ipari gócpont is várossá emelkedett 40.000 lakossal. Újabban Bottrop és Gladbeck, hol a népesség száma már szintén megüti a 60.000-et, indítottak mozgalmat a városi jogok megszerzése végett. Ez a fejlődés és sűrűsödés hallatlan mértékben

felhajtotta a telekárakat. A földművelés alatt álló területek is hihetetlenül megrágultak, átlagértékük 10-20-szorosával, sok helyütt még többre is emelkedtek s naponta fordulnak elő esetek, amikor kis paraszt-telkek, amelyeknek 10-15 évvel ezelőtt 15-20.000 márka volt megszerzési áruk, ma 1 millió márkán felül kelnek el. Csak nemrégiben történt, hogy az *Essen mellett fekvő Rotthausen község egy 15 évvel ezelőtt 12.000 márkáért vett telket 1,400.000 márkáért volt kénytelen kisajátítani.*

A telek-értékemelkedési adó behozatalának szükségessége mellett ezek és az ezekhez hasonlóan csudálatos értékalkalulások talán eléggé hallhatóan agítálnak...

A németországi szakszervezetek és a háború.

A „Correspondenzblatt” 24. számában jelenti, hogy a katonai szolgálatra bevonult szakszervezeti tagok száma még most is állandóan emelkedésben van. 1914. szeptember elején 589.755 tag, vagyis az összes tagok 27.7%-a, október 31-én 661.005, vagyis az összes tagok 31.3%-a 1915 január 30-án már 780.594 azaz a tagok 34.1%-a, 1915. április 30-án pedig 958.247, az összes tagok 41.7%-a teljesített hadiszolgálatot és májusban még ez a szám is jelentékenyen emelkedett. Míg 1914. június végén 2¹/₂ millió tag tartozott a szövetségek kötelékébe, 1915. április végéig a tagok száma IVs millióra apadt le. Ezzel szemben egyes szövetségeknél az utolsó hónapokban számottevő emelkedés tapasztalható, így az építőmunkásoknál 14.513-mal, a szállítási munkásoknál 14.122-val, a famunkásoknál pedig 10.400 új

taggal szaporodott a taglétszám. Az egyes szakszervezeteket a katonai behívások más-más mértékben érintették s a behívottak száma a legnagyobb a fém munkásoknál (228.594 = 44.2%), az építőmunkásoknál (135.160 = 43.7%), a szállítási munkásoknál 98.331 = 45%), a famunkásoknál (74.740 = 40.4%) a gyári munkásoknál (71.244 = 39.2%).

Bár április 30-án már csak 21.504 férfi = 2.4% és 13.577 női tag = 8% volt munkanélkül, a munkaidő és munkabér feltételek 82.577 tagnál mégis rosszabbodtak. A munkanélküliek segélyezésére a háború kezdete óta 20¹/₂ milliót, a hadbavonultak családjának pedig 7 milliót fizettek ki a szabad szervezetek.

A tagok munkanélküliségére vonatkozó adatok a következők: szeptember elején 370.126 (= 21.2%), október 31-én 175.500 (= 10.7%), 1915. január 30-án 96.393 (= 6.6%) és április 30-án már csak 35.081 (= 2.8%) tag volt munkanélkül. A munkanélküliség legnagyobb arányokban a kalaposok, a polgári zenészek, a porcellánmunkások, az üvegesek, a szobrászok, a háztartási munkások és a könyvkötők szakmájában tapasztalható.

A „Correspondenzblatt” nyomtatékkal hangsúlyozza annak a szükségességét, hogy a háborúból hazatért katonák épen olyan segélyben részesüljenek, mint amelyet a háború elején a szakszervezetek nyújtottak. Elengedhetetlen – mondja a Correspondenzblatt – hogy mint a gazdasági élet egyéb területein, úgy a háborúból visszatérők részére is a háború alatt szerzett tapasztalatok felhasználásával megfelelő berendezések történjenek, amelyek a háború befejeztével okvet-

lenül bekövetkező munkanélküliség első idejében kellő anyagi segítséget biztosítanak. Nagy háhlátlanság volna, ha a haza védőinek úgy fizetne, hogy tétlenül nézné, hogyan szenvednek szükségletet a munkanélküliség folytán a honvédők.

A hadifelszerelési kényszermunka Franciaországban.

Anglia után Franciaországban is megszületett már a municiós törvény és megszületett a municiós államtitkár is. *Thomas*, a szociáldemokrata szakszervezeti vezető az új államtitkár, aki július hó 11-én kiadott köriratában közli a fém munkások hadiszolgálatba helyezését s egyben a hadiszerekre vonatkozó kényszermunka szabályait is megállapítja. Ezek szerint nemcsak a hadi szükségletek gyártására szabadságolt legénység, hanem minden fém munkás – az eddig be nem hívottak is – ezentúl a katonai törvényeknek vannak alárendelve. Mint ilyenek saját csapatkötelekeikbe vannak beosztva s úgy szerepelnek, mint e csapatkötelekek szabadságolt katonái, akik a szolgálati szabályok-megszabta minden kötelezettségnek alá vannak rendelve.

A rendelet a munkások kötelezéseknek pontos megállapítása mellett néhány munkásjogi kedvezményt is tartalmaz, amelyek közül a következők közlését látjuk érdekesnek: A munkásoknak az abban a kerületben szokásos bért kell fizetni és a felügyelőtisztoknak kötelességük a bérlajstromokat a műhelyben nyilvánosan kifüggeszteni. Munkást a munkaadó csak a katonai hatóság hozzájárulásával bocsájt-hat el és a munkást a vállalkozó minden önkénye ellen meg kell

védni. *A felügyeleti hatóságoknak a szakszervezetekkel állandó érintkezésben* kell államok és pedig abból a célból, hogy azok megfigyeléseit és panaszait meghallgassák. Munkaviszályok esetén a fölügyeleti hatóság Ítélete mértékadó, de *meg kell hallgatni a szakszervezet fölvilágosításait* és igénybe kell venni a szakszervezeti titkárok erkölcsi tekintélyét, hogy a hozott döntéseket a munkásokkal könnyebben el tudják fogadtatni.

Ezeknek az irányelveknek az a körülmény, hogy *katonai szolgálatban álló* munkások munkaviszonyának szabályozásául állapították meg, különös érdekességet biztosít.

A Német Népjóléti Központ, a „Zentralstelle für Volks Wohlfahrt” a német nép ereje fenntartásának és növelésének kérdését a közeljövőben beható megvitatások tárgyává kívánja tenni, s utánczásra méltó terve népszerűsítése érdekében a következő érveket viszi harcba: A nép testének ma kemény sebei vannak s ezek a sebek különös ápolást várnak. A népegészség fentartásának törvényeit kutató tan fiatal tudomány még s most oly fontos feladatok előtt áll, amelyek jó megoldásától a németek jövője függ. A nép szaporodásának biztosítása, a testi és szellemi átlagos teljesítő képesség emelése és az egészséges fejlődést veszélyeztető okok elhárítása: *ez az a nagy cél, amelyik ma előttünk áll.*

A népegészségért, a népbetegségek, az alkoholizmus és a gyermekhalandóság elleni küzdelem már béke idején is és a háborúban különösen megtették a magukét, a háború azonban olyan népességi viszonyokat teremt,

amelyekben ezeket az egymástól elszigetelten küzdő mozgalmakat a végső cél és az eredmények biztosítása érdekében egyesíteni kell, hogy a közvéleményt és a törvényhozást a népesedés politikai rendszabályok sürgős szükségességéről meggyőzhessük és egyben a tudományok és gyakorlati tapasztalatok eredmény képe cél érdekében rendelkezésre álló utakra és eszközökre is rámutathassunk. Ennek a feladatnak a szolgálatába áll a Német Népjóléti Központ, amely most már hónapok óta a szakértőkkel való szoros együttműködésben az élmunkákat is megkezdte.

A Zentralstelle für Volkswohlfahrt ez év őszére a teendők tisztázásának előmozdítása érdekében rendkívüli ülésorozatot tervez és a megvitatandó kérdések napirendjére a következő tárgyakat tűzi ki:

1. A néperő és a világháború.
2. A születések számának szaporítása.
3. A népszaporulat megtartása és erősítése, a) a csecsemő és a gyermekkorban; b) az iskolaköteles korban; c) az iskolakötelezettségen túli életkorban.
4. A népegészség védelme; a) lakás és telepítés; b) népélelmezés; c) népbetegségek.
5. A faj javítása, nemesítése. A „*Szociálpolitikai Szemle*” már most közölheti olvasóival, hogy a fenti tárgyalásokról annak idején a kérdést kimerítő tudósításai lesznek.

Bányászsztrájkok.

Bányászsztrájk tört ki június 8-án Közép-Sziléziában, a neurodi köszénbányák vidékén. A csákányosok és a lakatosok beszüntették a munkát s a nappali és éjjeli munkások egyként követték

a példájukat és kiállottak a munkából. A sztrájkolók száma már a 2000-et is meghaladta volt. E hirtelenül kitört sztrájkmozgalmat, amelyben szervezett és szervezetlen bányászok egyaránt részt vettek, az okozta, hogy a munkások valamely béremelésre irányuló kérése részeseült elutasításban. Nagy izgalmat keltett s nagyban hozzájárult azonkívül a sztrájk kitöréséhez a bányavezetőség egy hirdetménye is, amelyben közli, hogy a hadbavonult bányászok feleségei ezentúl 4%-os helyett csak 2%-os segélyt kapnak. A munkásoknak, akik eddig erre a célra bérük 4%-át áldozták fel, ezentúl csak 2%-os levonásban lesz részük: ezzel akarta elintézni a sztrájkmozgalmat a bányakapitalizmus a saját költsége nélkül, a hadbavonultak családjai rovására akként, hogy a bányatulajdonosok egy pfennigje se sirassa a „béremelés”-t. Ily módon vélte a bányavezetőség a béremelés kérdését megoldani, de a *leleményes megoldást a munkások nem honorálták*. Szerencsére a hadvezetőség, a munkásválasztmány, a bányászszövetség és a Werde breslauer bányatanácsos között történt tárgyalások hamarosan mégis eredményre vezettek, amennyiben egy munkásgyűlésen, amelyen 1000-nél többen vettek részt, a bányavezetőség, a bányászszövetség és a bányahatóság által közösen megállapított bérföltételeket és a családi segélyföltételeket 991 szavazattal 86-tal szemben elfogadták. Az előterjesztés folytán a bérek rétegenként 10 pfenniggel emelkednek és az eddigi 4%-os segélyt a hadbavonultak családja részére továbbra is változatlanul kiutalják. A munkások a háborús viszo-

nyokra való tekintettel kénytelenek voltak ezzel a kis eredménnyel is beérni ugyanakkor, amikor a kapitalizmusok között a bányakapitalizmusnak is olydus az aratása.

Belgium több mint egy tucat bányájában és hutájában szintén sztrájkoltak a bányamunkások. Követelésük egyrészt a bérek emelése, másrészt az élelmiszerek olcsóbbá tétele. Fiatalkorú munkások mindenféle lármás fölvonulásokat rendeztek. A lüttichi kerület szocialista és független munkásszövetségeinek válaszmánya egyik kiáltványában ezekfölrött a munkabeszüntetések felett a rendkívüli viszonyok miatt sajnálkozását volt kénytelen kifejezni és a közigazgatási hatóságokat és a vállalkozók szövetségeit kérte fel, hogy a sztrájk okainak kikutatására vizsgálatot tartsanak és hassanak arra, hogy a legfontosabb élelmicikkek, mint pl. a kenyér, a burgonya, a szalonna stb. olcsóbbá tétessenek. A vállalkozók már meg is ígérték, hogy a kenyéradagok 300 grammos emeléséről gondoskodni fognak, a munkások kiküldöttjei pedig tárgyalnak a hatóságokkal, hogy a liszt ára hatóságilag állapíttassék meg. A munkásválaszmány kiáltványa a munkások józan gondolkodását és hazaszere tetét idézve kéri őket, hogy a rendkívüli időkben nyugodt magatartást tanúsítsanak és gondoljanak azokra a következményekre, amelyek, – ha a lázongások nem szünnének – ilyen időkben elháríthatatlanok lesznek.

Az első kollektív szerződés az osztrák repülőgépiparban.

A technikafejlődése szükségszerűen maga után vonja a szakszervezetek működési körének állandó

kiterjesztését és egyre újabb feladatokat is ró e szervezetek vezető tényezőire. Miután munkájuk célszerű és eredményes keresztülviteléhez kétségtelenül az előforduló technikai események ismeretére van szükség, természet-szerűen folyik ebből, hogy ezekkel az eseményekkel állandóan és behatóan foglalkozniuk is kell. Ennek a szükségszerűségnek érdekes példája adódott a bécsi repülőgépiparban, amely – természetesen a háború által előidézett magas konjunktúra következtében – három üzemében 1000 munkást foglalkoztat. Egyik ilyen üzemben a fém-, fa- és kárpitos-munkások szervezetei a szakmabeli munkások számára kollektív szerződést kötöttek, a mely az első ilyenfajta szerződésnek tekinthető az ausztriai repülőgépiparban. A *munkaidő* a háború tartamára heti 52 órában, a háború utáni időre heti 50 órában állapított meg. A kezdőbérek az egyes munkanemeknél 75-110 fillér között ingadoznak óránként és nyolc-, majd tovább kétheti munka után 10-10 fillérrel emelkednek. Segédmunkások és napszámosok óradíja 55 fillérben van megállapítva. A repülőtéren foglalkoztatott munkások 20 fillér óradíjtöbbletet kapnak. A munkaviszony egyéb feltételei és körülményei a békekötés után fognak szabályoztatni.

Ennek a hírnék az ad érdekességet, hogy a szóban lévő szerződés az első kollektív szerződés, amely a repülőgépiparban a monarchia területén létrejött.

Szociális biztosításügyi könyvtár.

Az Országos Munkásbetegségélyző és Balesetbiztosító Pénz-

tár könyvtárában f. év augusztus hó 1-én oly használati rend lépett életbe, amely a könyvtárat az intézmény munkás- és munkaadó-igazgatósági tagjai, valamint a munkásbiztosítási alkalmazottak részére az eddiginél fokozottabb mértékben hozzáférhetővé és a rendszeres használat céljaira alkalmassá teszi.

A könyvtárnak a Wesselényi-utcai hivatalos ház II. emeletén most megnyílt olvasószobáját az igazgatóság és felügyelőbizottság tagjai és az alkalmaz-

ottak olvasás céljából egyelőre minden vasárnap és ünnepnap délelőttjén 9-2 óra között, tudományos munkák és szakkönyvek kölcsönvétele céljából pedig minden kedden és pénteken délután 5-8 óra között kéréshek fel. A könyvtár a társadalomtudományi s a szociálpolitikai kérdések – elsősorban a szociális biztosításügy – irodalmát gyűjti s a könyvtárosi teendők ellátására Zádor Pál, a „Szociálpolitikai Szemle” helyettes-szerkesztője kapott megbízást.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy, –
Szerkeszti: Zádor Pál.

A szociális biztosítás és a háború.

A hadbavonult biztosítottak táppénzigénye kérdésében, – amely igény annyi jogvitára adott alkalmat – *vége megjött a döntés*: a Német Birodalmi Munkásbiztosítási Hivatal konkrét esettel kapcsolatban kimondotta, hogy azoknak a zászlók alá hívtottaknak, akik a betegpénztárból való kiválásuk után 3 héten belül akár a belföldön, akár a birodalom határain túl megsebesülnek, munkaképtelenségük esetén táppénzigényük s általában minden segélyezési igényük legalább a törvényes 26 héten át, minden körülmények között fönáll, föltéve, hogy ezek a sebesültek a pénztárral szemben járulékfizetési köteletségüknek közben megfeleleltek volt. A hivatal nagyérdekességu döntésének előzményeiu a következőkre kell az olvasó figyelmét fölhívunk:

Az 1914. aug. hó 4-én meghozott német kivételes törvény a hadbavonuló biztosítottak igé-

nyeit a pénztárakkal szemben biztosítani kívánta s a birodalmi biztosítási törvényt ennek a célnak megfelelően egészítette ki. Ám a betegpénztárak egyike-másika a betegsegélyért jelentkező katona-tagokat azzal a megokolással utasította vissza, hogy – vélelme szerint – a német biztosítási törvény 214. §-ában körülírt keresetképtelenség esete náluk nem forog fenn. (Ez a 214. §. azoknak, akik keresetnélküliség miatt válnak ki a pénztárból, arra az esetre, ha megbetegedésük a kiválást követő 3 héten belül történik, a pénztár alapszabályszerű szolgáltatásaira (táppénzre, temetkezésre, segélyre) az igényjogosultságot fenntartja.

A *Reichsver Sicherung samt* a hadbavonultak segélyezési igényjogosultságának kérdésében a szóbanlévő ítéletével *elvileg* döntött. Az elvi döntés alapjául szolgáló jogeset tényállása röviden

az, hogy egy gyári munkással szemben, aki 1914. augusztus hó 22-én Franciaországban megsebesült, egy pénztár a táppénz kiszolgáltatását azzal a megokolással tagadta meg, hogy munkaképtelensége nem megsebesülése, hanem már behívása folytán beállott és már csak a hadvezetés hivatott arra, hogy a behívottak részére orvosról, gyógyítoszerekről, kórházi ápolásról és – haláluk esetére – temetésről gondoskodjék. A Birodalmi Biztosítási Hivatal ezzel szemben a vitát – *a hadbanlévők javára* – a következő megokolással döntötte el: A munkaképtelenség és a keresetnélküliség nem egyenlő jelentésű fogalmak. Munkaképtelen az az ember, aki betegség miatt nem képes keresetet adó munkára vállalkozni, ezt az állapotot pedig nem a munkásnak hadiszolgáltatásra történt behívása, hanem csak a megsebesülés idézte elő. De ezenfölül keresetnélküliségnek is tekintendő a szóbanlévő munkás azért is, mert bár zsoldot kap, zsoldja nem tekinthető katonai szolgálat díjazásának, minthogy a katonai szolgálatot állampolgári kötelességből, nem pedig az u. n. „*Löhnung*”-ért teljesítik az állampolgárok, amely „*Lénung*” pedig nem ellenértéke, hanem csak kísérő jelensége a hadiszolgáltatnak ott, ahol a hadsereg nem zsoldoshadsereg.

Ez a hadbavonultak javára oly nagyjelentőségű döntés végső érvényességgel megállapítja tehát, hogy *Németországban* a hadbavonultaknak, akik a pénztárból való kilépésüket követő 3 héten belül megsebesülnek, munkaképtelenségük esetén legfőlebb 26 hét tartamára táppénzigényük, haláluk esetén pedig hozzátar-

tozóiknak temetkezési segélyigényük van. Érdekes megállapítani, hogy az osztrák pénztárak túlnyomó többségének gyakorlata ebben a fontos kérdésben a Németbirodalmi Biztosítási Hivataléval szemben áll. Az osztrák pénztárak a háborúban szerzett sebesülések és megbetegedések esetén nem nyújtanak segélyt és pedig sem a passzív tagság, sem az önkéntes továbbfizetés esetén. Az osztrák álláspont indokolása az, hogy a szociális törvényhozás a főnálló törvényekben nem számolt a háború által okozott pénzügyi terhekkel s a törvényhozás nem intencionálta a háborúban szerzett sérülések és megbetegedések segélyezését s a törvénynek ilyen értelmezés nem adható.

A szociális biztosítás alapelveinek az osztrák álláspont felel meg és ezt az álláspontot tette magáévá a budapesti kerületi pénztár választott bíróságának egy a szakkörökben jól ismert ítélete is. A szociális biztosítás a dolgozó osztályok részére, a dolgozó munkásnak betegsége és a munkában történt baleset esetére nyújt támogatást és védelmet. Ezzel az alapintenciával nem egyeznek meg, hogyha azok, akiket az állampolgári kötelesség a dolgozó osztályok sorából kiemelt, az ipari és kereskedelmi alkalmazottak részére létesült biztosításban továbbra is benmaradnának. Az állam kötelessége mindazoknak, akiket az összesség védelme érdekében harcba szőlít, teljesértékű gyógykezelést biztosítani és őket betegség és sérülés esetén mindennel ellátni és maradandó hatású sérülés esetén munkaképességüket, – amily mértékig lehetséges – helyreállítani. Ezt a feladatot és terhet

az ipari és kereskedelmi érdekelt-ség nem vállalhatja át, mert nem arról van itt szó, hogy a munkásbiztosító pénztárak nem a legnagyobb megértéssel vennének részt a háború által okozott fájdalmak enyhítésében, de arról, hogy ne vállaljon az állampolgárok egy rétege olyan terhet, amely az állampolgárok *összességét* illeti. A munkásbiztosítás a békés időben is a szegénysegélyezés számos terhét vállalta s féltő, hogyha *a szegénysegélyezés terheihez a háborús terhek is hozzájárulnak, a pénztárak pénzügyi egyensúlya felbillen.*

Kétségtelen, hogy a törvény ezidőszerinti rendelkezése nem zárja ki a háborúban történt sérülés és megbetegedés esetén való segélyezést, mert hiszen a szociális törvényhozó sem Németországban, sem Ausztriában, sem Magyarországon nem gondolt a háborúra és így korlátozó intézkedések már ez okból sem vettek fel a törvénybe. A szorosán vett jogi magyarázat az alapja annak, hogy a német gyakorlat a segélyt a hadbavonult biztosítottak javára is megállapítandónak tartja, ámde ez a jogi magyarázat ott azért érvényesülhetett, mert a német pénztárak pénzügyi helyzete és a német kivételes törvénynek az a rendelkezése, hogy a községek a háborúban hozzájárulnak a munkásbiztosító pénztárak terheihez, *eleve biztosította* az ilyen magyarázat anyagi érvényesülését. Figyelembe veendő ugyanis az a körülmény, hogy *a német kivételes törvény jogot adott a pénztáraknak arra, hogy a községek, ipartestületek stb. segítségét igénybe vegyék és így a sérülések és a megbetegedések esetére való szolgáltatások végeredményében –*

legalább részben – a köz terheivé lesznek, míg Ausztriában és nálunk ily rendelkezés hiányában e terhek áthárítása semmiképpen sem válik lehetségessé. Más jellegű a törvényt magyarázat magánjogi jogszabálynál és más egy szociális törvélynél. Magánjogi jogszabálynál a bíró nem kell, hogy figyelembe vegye azt, hogy minő hatással van ítélete az egyes félnek anyagi viszonyaira. A szociális törvény magyarázatánál is így van ez, ha a törvény világos rendelkezéséről van szó, s ilyenkor természetesen a szociális törvényt magyarázó bíró sem térhet ki a rendelkezés elől; *ám mihelyt a törvény valamely rendelkezése indokolt vitára ad alkalmat, akkor a törvény intencióinak keresésénél elkerülhetetlen annak a figyelembe vétele, hogy mily financiális alapon épült fel a szociális törvény és hogy ebbe a financiális keretbe a törvénynek a kiterjesztő magyarázata beleilleszthető-e?*

A tuberkulózis és a munkásbiztosítás. A háborús állapot a tuberkulotikus betegek megfelelő kezelése és ellátása tekintetében is abnormális feladatok elé állította a magyar munkásbiztosítást. Hogy ez a romboló népbetegség Magyarországon milyen megdöbbentő mértékben van elterjedve, arra nézve elég megemlítenünk, hogy a magyar birodalom területén 1913-ban – a kormányjelentés adatai szerint – 500.875 halálozás történt, amiből 117.224 a fertőzőbetegségekben elhaltak száma, akik közül viszont 64.501 tüdőgümőkórban halt meg. Az összes halálesetek 12.88%-a, a fertőző betegségekből bekövetkezett halálesetek 55.02%-a volt tehát tuberkulotikus eredetű. Ha

az országos állapot arányszámai mellé állítjuk pl. a budapesti kerületi pénztárra vonatkozó adatot, akkor állapítható meg igazán, hogy éppen a pénztárak szempontjából a tüdővészellenes küzdelem milyen nagy jelentőségű. 1914-ben ugyanis e pénztár tagjai között összesen 1275 halálozás történt, amely számból a tüdővészben elhaltakra 832, tehát 36.57% esik. Egyes foglalkozási ágaknál egyenesen megdőbentő adatokat szolgáltat a pénztárak 1914. évi statisztikai kimutatása *A 357 elhalt gyári munkás közül 145-nek (40.6%), a 185 építőmunkás-halott közül 76-nak (41.8%), a vas- és fém munkások 194 halottja közül 81-nek (41.7%), a ruházati ipar 235 halottja közül 106-nek (44.7%), a sokszorosító műiparban pedig a 91 elhalt tag közül 50-nek a halálát idézte elő a tüdővész, az arány tehát 54.97% A tüdővész az összes férfigalottak 34.7%-ánál s az összes nőhalottak 44.8%-ánál volt a halál okozója.*

Ily viszonyok mellett természetesen minden olyan intézkedés, amely a tüdővészellenes mozgalom céljait szolgálja, még ha elszigetelten történik is, országos fontosságú. Az ország érdekei fűződnek minden lépéshez, amelyet a közegészségügyet szolgáló intézmények a tüdővész betegek gyógykezelése, a betegeknek környezetükből való lehető izolálása s a betegség terjedésének megakadályozása érdekében megtesznek. Országos érdek fűződik elsősorban ahhoz, hogy a munkásbiztosítás szervei ennek a rettenetes mértékben pusztító népbetegségek leküzdésére irányuló tevékenységükben mindennütt és mindenben megkapják a közhatóságok támogatását, ame-

lyet az eredményes munkához – a magyarországi pénztárak különösen a jelenlegi vagyoni viszonyaik mellett – nem is nélkülözhetnek.

A háborús állapot nehezen elhárítható akadályokat állított a pénztárak útjába a tüdővész a tüdővész betegek gyógykezelése terén is. A gyakorlati szakorvosok, kezelőorvosok, a szanatóriumi ápolószemélyzet egy része katonai szolgálatot teljesít, a szanatóriumok javarészt beteg és sebesült katonák gyógykezelésére a hadvezetőség vette igénybe.

A háború kitörésekor mindenki természetesnek tartotta, hogy a hadrakelt sereg betegei és sebesültjei álljanak az állami gondoskodás első sorában. Ezzel szemben minden háttérbe szorult.

A pénztárak elé tornyosuló pénzügyi nehézségek, az orvosi szolgálat hiányai lehetetlenné tették, hogy a pénztárak – a háború kitörését követő hónapokban – tüdőbajos tagjaikat még a kivételesen katonai célokra le nem foglalt szanatóriumokban is elhelyeztessék.

A háború tapasztalatai közé tartozott azonban, hogy a hadviselés közvetlen érdekei mellett nem hanyagolhatók el az ipari termelés érdekei s az azzal összefüggésben álló szociális érdekek sem. A katonák gyógyítása és egészségügyi ellátása mellett nem kevésbé fontos azoknak a társadalmi rétegeknek közegészségügyi ellátása sem, amelyek közvetlenül a hadviselés céljaira szükséges munkák végzése révén – vagy közvetve – a társadalmi termelés folytatálagos fenntartása, az otthonmaradottak ellátása, stb. révén, a hadviselés-érdekeit szolgálják, s amelyek

vállán nyugszik a társadalmi élet jövő fentartásának terhe is.

Már pedig a rendkívüli életviszonyok (a drágaság, stb.) miatt amúgy is elgyöngült itthonmaradtak fokozottabb mértékben vannak kitéve a betegség támadásainak s ez szükségessé teszi, hogy a tüdővészellenes küzdelem a háború alatt ne szüneteljen, sőt ha lehet még nagyobb erőfeszítéssel folyjék. Különösen fontos feladatuk ez a munkásbiztosító pénztáraknak, amelyeket a messzi jövőre kihatóan sújt a háború csökkent munkaképességű, betegségekre hajlamosabb és az ipari munkában való részvételre mégis rászoruló betegeknek jövőbeli gyógykezelése.

A tüdővész továbbterjesztésének a leküzdésére a legjobb eszköz a betegnek környezetéből való kivonása, s a betegeknek szanatóriumban kell elhelyezni. Ugyancsak szanatóriumokban kell majd elhelyezni a hadiszolgálatból való elbocsájtásuk után visszatérő rokkantakat is – hogy családjuk a fertőzés veszélyétől megkíméltessek – sa tüdőbetegeink nagy számánál fogva a tüdőbeteg szanatóriumokra és dispensaire-okra lesz nagy szükség. Ezen a téren is azonban *sajnos kevés jel mutat arra, mintha a minisztériumokban a kérdéssel jelentősége arányaihoz méltóan foglalkoznának* s a magyar munkásbiztosításnak a tüdővész elleni küzdelemben a háború után – sajnos – kemény és az intézmény anyagi erejét meghaladó áldozatokat kívánó munkája lesz.

Itt jegyezzük meg, hogy oly tüdőszanatórium, amelynek terve a közeli megvalósulás reményével is kecsegtethet, tudomásunk szerint csupán a 60 ágyas *Neuschloss*-szanatórium terve, amelynek meg-

valósulására néhai Neuschloss Ödönnek egy közel negyedmillió koronás hagyománya áll rendelkezésre. Ez a szanatórium a rendelkező akarata és a székesfőváros jóváhagyta alapítólevél szerint a Budapesti kerületi munkásbiztosító kezelésében fog működni.

„Hogy javíthatnak sorsukon a hadi rokkantak és a baleseti sérültek?” (Flemming E. bányatanácsos könyve, megjelent Saarbrückenben 1915-ben, a bányászok szakszövetsége kiadásában.)

Egy délnémet lap a legutóbb kétségbevonta azt, hogy a csonkák munkaképességének helyreállítása terén elért eredmények – amelyeket Biesalski tanár és más orthopédiai sebészek közöltek – a lehetőségek tekintetében általánosításra adnának jogot. Ennélfogva ép idejében jelenik meg Flemming könyve, amelyben nem az orvos, hanem a balesetbiztosítás hivatalos apparátusának egyik szakavatott tagja szolgáltat adatokat a való tényállás megvilágításához. A szerző a saarbrückeni bányász-szakszövetkezet által összegyűjtött megfigyelések nagy tömegét és a más oldalról rendelkezésére bocsátott esetek egész sorát használja fel és a számbajöhető sérülések majdnem minden fajtájára érdekes példái vannak. Röviden és velősen adja meg néhány sorban a sérült életkorára, foglalkozására, a baleset idejére és természetére, a gyógyulás eredményére, az új foglalkozás jellegére és a rokkantnak új gazdasági és jövedelmi elhelyezkedésére vonatkozó adatokat és az olvasó szeme előtt a sorsok egész sora vonul el ilyen módon, s a példák egytől-egyik meggyőző erővel igazol-

ják, hogy bár súlyos csapás érte a sérülteket, amely létfontosságukban is veszélyeztette őket, az orvosi tudománynak, a tudományokban rejülő nagy erőknél és a társadalmi gondoskodásnak mégis sikerült a régi élet romjain új életet támasztani. A leírásban egymást követik a kar-, láb-, fejsérülések, az üzleti megmerevedések és a bénulások legkülönbözőbb formái és változatai és ennek a könyvnek a célja az, hogy a szakszövetkezeti gondoskodás jó eredményeinek a jövőben, különösen a hadirokkantak részére való értékesítésére hívja fel a figyelmet. A könyv végén a szerző valamennyi rokkant-otthonnak, a hadisérültek dolgaival foglalkozó testületeknek, az építőipari, gépipari és egyéb rokkant-szakiskoláknak, továbbá a vakok intézeteinek összeállítását adja. Ez a könyv ennél fogva nemcsak arra jó, hogy a csüggedőket bátorítsa, hanem egyszerűen nagyon használható útmutatóul szolgál a hadirokkantokról való gondoskodás legtöbb gyakorlati kérdésében is.

A világháború első éve Dánia iparágát és munkásságát nagy munkanélküliséggel sújtotta, s Dániában még a folyó év januári és márciusi statisztikai adatai is a munkanélküliség ijesztően nagy arányát mutatják.

A dán iparnak ebben a változatos helyzetében a dán munkanélküliség elleni biztosítás hatalmas összegekkel siethetett a válástól sújtottak segítésére: a dán munkanélküliségi-pénztárak – amelyeknek 1914-ben 140 ezer tagjuk és 3,244.000 korona bevételük volt – 2,789.000 koronát fizethettek ki egyetlen évben a munkanélküliek segítésére.

A Dániában főnnálló és államilag elismert 57 munkanélküliségi pénztárnak vagyona azonban ebben az évben is emelkedett – az összes vagyon ma 3,332.000 koronát tesz ki – csupán a vagyonnak egy-egy tagra eső összege csökkent, ami viszont abban találja magyarázatát, hogy egyes pénztárak, különösen az építő ipariak – a nagy munkanélküliség miatt – számottevő kezelési hiánnyal zárták be üzleti évüket. A dán munkásbiztosítási körökben ezekre az alakulásokra való tekintettel az a terv merült fel, hogy a jövőben a munkanélküliség rendkívüli kiterjedésének eseteire közös tartalékalap gyűjtessék, mely alap az eddigi tervek szerint a tagok különjradékaiból nyerné jövedelmét.

A dán államnak és a dán városoknak és községeknek a munkanélküliség elleni biztosítás terheiben való részvételét itt csak azzal kívánjuk megvilágítani, hogy a pénztárak 1914. évben 3,244.000 koronát kitevő bevételéből a tagok járulékaiból 1,685.000 koronát tettek ki, s az ezen fölüli 1,428.000 koronát a dán munkanélküliség elleni küzdelem céljaira, a dán állam és a dán községek adták.

Az orosz munkásbiztosítás a háború alatt. Alig három éve múlt annak, hogy az orosz munkásbiztosítási törvény életbe lépett, – a törvény végrehajtása se teljes még, – a törvény szerint föllátható betegpénztáraknak csak 68%-a alakult meg tényleg a három év alatt, – és a zsenge munkásbiztosító intézménybe egy világháború szélvészé markolt bele.

A törvény szerint Oroszország egész területén 3260 betegpénz-

tárnak kell megalakulnia, a biztosítottak köre pedig 2,300.000 munkásra terjedne ki, amivel szemben a háború kitörése időpontjáig tényleg 1982 pénztár kezdte meg működését, s az ezekben biztosítottak taglétszáma 1,538.000-en alig emelkedett fölül. Ily állapotban, a kezdeti fejlődés állapotában találta az intézményt a háború, mely azután természetesen hatalmas akadályává lett az intézmény további kiépítésének. Az orosz munkásbiztosítás fiatal szervezeteit – sajnos – nagyon kikezdte a háború, mégis a háború első 7 hónapjában 235 új üzemi (vállalati) pénztár alakult meg, amelynek tevékenységi köre 187.000 újabb biztosítottra terjed ki. (Tudni kell, hogy Oroszországban csak vállalati betegpénztárak vannak; a legalább 200 munkást foglalkoztató üzemek mindegyike maga tart fenn üzemi (vállalati) pénztárt, a kisebbek többedmagukkal együttesen, közös vállalati pénztárt alkotnak.)

Az általános mozgósítás és a további behívások a betegpénztárak biztosítási szempontból is legértékesebb emberanyagát vonták el; e hadbavonuló férfiak helyét a gyáriparban mint minden más hadviselő államban a nők és a gyermekek foglalták el, s ennek aztán – már az orosz munkásasszonyok nagyobb tömegeinek alacsony kultúrnívója miatt is – a betegpénztárak, és általában az orosz munkásosztály aktivitása is kárát szenvedték. A pénztárak azonban az első megroppanásból általában véve mégis magukhoz tértek és azzal, – hogy különösen a nagyipari centrumokban a pénztárak egész sora nagy erőfeszítéssel máris talpra állott, – a fiatal

orosz munkásbiztosító-szervezet életképességéről figyelemreméltó bizonyóságot szolgáltatott.

A Krupp-gyár vállalati betegpénztárában 1914 december hó 31-én – mikor már 8000 tag katonai szolgálatra hivatott be – 46.925 volt a taglétszám az előző évi 39.583-al szemben. A nagy tagszaporulat bizonyára a mi olvasóink előtt sem szorul magyarázatra. Az orosz harcér eseményei bizonyára kellőképp igazolják, hogy a Krupp-gyárban 1914 végén és 1913-ban is – magas és gyarapodó volt a taglétszám. A vállalati pénztár évi mérlegéből első pillantásra is szembeötlő, hogy a háború a beteglétszámra, s a beteglétszám a vállalati pénztár mérlegének alakulására kedvező hatással volt. Ezt a kedvező hatást két számmal rögzíthetjük itt, ha a *bevételek 3,152.203 márkás végösszegével a kiadások 2,806.613 márkás végösszegét* állítjuk szembe. A Krupp-gyári vállalati pénztár a háború évében 194.000 márkát a tartalékalaphoz csatolhatott. A Kruppok körül – úgylátszik – minden mérleg kedvezően alakul...

A német városok és községek a hadbavonultak hozzátartozóiról betegségük esetére is gondoskodnak. A háborús jótéti rendelkezések gyakorlati keresztülvitele során különös gondot okozott az intéző köröknek, hogy a segélyreutaltak közül nagy számban vannak betegek. A háborúval járó izgalmak, az anyagi eszközök korlátozottsága, az élelmiszerek árainak fokozódó emelkedése, a megtakarított összegek felhasználása és egyéb okok kedvezőtlenül hatottak, úgy hogy a

hadbavonultak beteg hozzátartozóiról való gondoskodás mindinkább sürgősebb feladattá lett. Néhány községben már a háború kezdete után azonnal felismerték a szükségét, hogy a hadbavonultak hozzátartozóinak az általános családi segély mellett betegség esetére külön segélyezést nyújtsanak. Az egyes községek eljárása nagyon különböző, de alig van község, mely a hadbavonultak hozzátartozóinak az ingyenes orvosi kezelést és a részükre szükséges gyógyszereket nem biztosítaná. Ezt a támogatást megkönnyítette az orvosok készsége, akik az orvosi segélyt ingyen, vagy nagyon csekély honorárium mellett nyújtják. Annak igazolásául, hogy az egyes betegek ingyenes orvosi segélyre szorultak, a hadsegélyző bizottság, más községekben pedig a szegényügyi közigazgatás bizonyítványát követelik. A gyógyszerek biztosítására is megállapodások történtek és a gyógyszereszek 20 és 80% közt változó engedmények mellett szolgáltatják ki a segélyezettek részére szükséges gyógyszereket. Több község a munkanélkülieknek is nyújt ingyenes kezelést és gyógyszereket. Más községek anyagi eszközöket bocsátottak rendelkezésre arra a célra, hogy a hadbavonultak a betegsegélyző pénztáraknál önkéntes tagságukat továbbfizetés útján fenntartsák s ezáltal családjuknak a pénztár szolgáltatásait biztosítsák.

Építőipariskola létesült a hadirokkantak számára Württemberg államban, s az első kurzusa 30 rokkant részvételével már meg is nyílt. 98 jelentkező akadt

eddig, akik közül azonban 25-öt az iskola kénytelen volt visszatartatni azért, mert az építőszakmában való kiképzésre a megrokkánásuk előtti szakmájuk miatt voltak alkalmatlanok. Az alkalmas jelentkezők közül 40 kőműves, ács és kőfaragó volt a megrokkantásáig, 33 pedig vakoló, épületlakatos és épületbádogos volt. Az iskola ezeket a jelentkezőket pallérokká, építkezési számolókká és felvigyázókká képezi ki. A szóban lévő tanfolyamokat a württembergi állami építőipariskola szervezi.

Olasz honosok baleset járadéka. Az Országos Pénztár elnöksége a saját elhatározásukból, tehát nem internáltan és nem hadifogolyként Magyarország területén tartózkodó olasz honosok baleseti járadékainak folyósítását határozta el. Elhatározta ezenfelül az Országos Pénztár azt is, hogy kérdést intéz a budapesti amerikai konzulátushoz aziránt, vajjon Olaszországban mily bánásmódban részesülnek a magyar honos járadékosok és hogy ha az Olaszországgal kötött viszonyosság a háború dacára fennáll, hajlandó-e a konzulátus a baleseti járadékosok ügyében a közvetítést vállalni. Az Országos Pénztár a tárgyalásokat a kormány útján kívánja megkezdeni és kívánságának a kormány elé terjesztésére az Állami Munkásbiztosítási Hivatalt kérte fel.

A munkásbiztosítás hírei.

A háborús év pénzügyi eredménye. A Budapesti kerületi pénztár 1914. évi jelentése szerint a zárószámadási év 8,236.610 korona jövedelemmel szemben 8,817.062 korona költséget tehát a 580.452 korona veszteséget mutat. Az eredmény, ha azt az 1913. évi eredménnyel hasonlítjuk össze, viszonylag kedvezőnek mondható. Az 1914. évi költségek közt u. n. „leírt járulékövetek) esek” címén 835.730 korona szerepel, tehát az összes segélyezési és kezelési költségek összege csak 7,981.332 korona, amely összeg 255.278 koronával kisebb, mint az 1914. évi összjövedelmek összege. Ezzel szemben a pénztár az 1913. évben csak 199.781 korona járulékövetelést írt le, minél fogva az összes segélyezési és kezelési költségek 9,814.508 koronát tettek ki. Ez az összeg 601.523 koronával meghaladta az 1913. évi összjövedelmek összegét, s így tulajdonkép az 1914. évben 255.278 K bevételi többlet áll az 1913. év 601.523 koronányi kiadási többletével szemben.

Míg az összjövedelmek az 1913. évhez viszonyítva csak 11.70%-kal csökkentek, addig az összes segélyezési és kezelési kiadások összege 1914-ben 18.67%-kal csökkent.

A táppénznek a járulékbévéte Inez viszonyított arányszáma 1914-ben 38.93%, amivel szemben a pénztár 1913-ban jövedelme 50.32%-át adta ki táppénzben. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az 1913. év – mint a fentebbiekben kifejtettük – abnormális év volt s így arra, hogy az 1914. évvel párhuzamba állítsuk, nem alkalmas.

Az 1914. évben elhalt tagjai átlagos élettartamáról a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító-Pénztár most megjelent évi jelentése a következő tanulságos kimutatást adja:¹⁾

Az átlagos élettartam volt	Év
Az elhalt férfiaknál	41 ¹ / ₂
Az elhalt nőknél	38 ³ / ₄
Valamennyi elhaltnál ²⁾	40
Tüdővészben elhalt férfiaknál	35 ¹ / ₂
Tüdővészben elhalt nőknél ...	26 ¹ / ₄
Tüdővészben elhaltaknál ²⁾ ...	33 ¹ / ₃
Az elhalt férfinapszámosoknál	45 ³ / ₄
Az elhalt női napszámosoknál	38 ¹ / ₄
Valamennyi elhalt napszámos- nál ²⁾	44 ¹ / ₂
Tüdővészben elhalt férfinap- számosoknál	43 ¹ / ₄
Tüdővészben elhalt női nap- számosoknál	34 ³ / ₄
Tüdővészben elhalt valamennyi napszámosnál	42
Az elhalt férfi gyárimunká- soknál	42
Az elhalt női gyárimunká- soknál	26 ¹ / ₄
Valamennyi napszámosnál ²⁾ ...	34 ³ / ₄
A tüdővészben elhalt férfi gyárimunkásoknál	38
A tüdővészben elhalt női gyári- munkásoknál	22 ¹ / ₄
A tüdővészben elhalt vala- mennyi gyárimunkásnál ²⁾ ...	31 ³ / ₄
A szabóknál	33 ¹ / ₄
A tüdővészben elhalt szabóknál	33
A cipészeknél	40 ¹ / ₂
A tüdővészben elhalt eipé- szeknél	31
A nyomdászoknál	36 ¹ / ₄
A tüdővészben elhalt nyomdá- szoknál	28 ³ / ₄
A malommunkásoknál	54 ¹ / ₂
A kovácsoknál	41 ³ / ₄
A kocsisoknál	42 ³ / ₄
A festőknél és mázolóknál ...	33 ¹ / ₄
A kőműveseknél	41 ¹ / ₄
A pincéreknél	36
Az asztalosoknál	38 ³ / ₄
A lakatosoknál	38 ¹ / ₂

¹⁾ Az élettartami adatokat a jelentéstől eltérően kikerekített számokban adjuk.

²⁾ Nemre való tekintet nélkül.

A betegség esetére biztosítottak taglétszáma: 866.952.

A Munkásbiztosítási Közlöny július hó 15-iki számában hozza azokat a statisztikai táblázatokat, amelyek a kerületi munkásbiztosító, a vállalati és a magánegyesületi betegsegélyző-pénztárak taglétszámára és betegségi forgalmára vonatkozó március havi adatok földolgozását tartalmazzák. A táblázatos összeállításokból kitűnik, hogy ennek a hónapnak a végén a kerületi munkásbiztosító pénztárnak 572.758 férfi- és 140.356 nőtagjuk, tehát összesen 713.109 biztosítottjuk, a vállalati pénztáraknak 135.217 férfi- és 12.545 nőtagjuk, tehát 147.762 biztosítottjuk, végül a magánegyesületi pénztáraknak (a Ferenc József kórház egyesület nélkül) 5608 férfi- és 401 nőtagjuk, tehát 6081 biztosítottjuk volt. A betegség esetére biztosítottak száma a rendelkezésünkre álló legújabb adatok szerint 866.952-re emelkedett, ami az előző havi állapothoz képest 3616-tal több. A baleset esetére biztosítottak száma ugyancsak a jelentéstétel hónapjában 748.104-ről 751.666-ra emelkedett, ami 3562 főnyi havi szaporulatnak felel meg. Jellegetes adat, hogy míg a február havi 748.104 tag közül 637.286 volt a férfi- és 110818 a nő, márciusban a 751.666 biztosított közül már csak 636.572 volt férfi, a nők száma pedig 115.094-re emelkedett.

A betegségi biztosításra kötelezett ipari munkában foglalkoztatott nők számának 5638-cal való emelkedésénél is figyelemreméltóbb adat a nőknek a balesetbiztosítási kötelezettség alá eső, tehát *veszélyes ipari* üzemekben észlelhető 4276 főnyi szaporodása, a női munkaerő egyre fokozódó

igénybevétele oly munkaterületen, amelyen a veszélyességet most az amúgy is gyér törvényes munkásvédő rendelkezéseinknek a rendkívüli időkkel *sem* menthető, hiányos végrehajtása is növeli. A női munkaerő *fokozottabb védelme* a szociálpolitika napi követeléseinek *homlokterébe* lép.

A tőkefedezeti üzetág 1915. évi óvadékszerű baleseti előlegének kiszabásához szükséges egységdíjtétel megállapítása tárgyában az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatósága az augusztus hó 6-iki ülésben a következőket határozta: Az igazgatóság az 1915. évi óvadékszerű előlegek egységdíjtételei tárgyában hozott 7895/1916. számú korábbi határozata ügyében a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 7072/1915. és 9076/1915. számú rendelete alapján 7895-1915. szám alatt hozott határozatának megváltoztatásával, az 1915. évi tőkefedezési óvadékszerű előlegek egységdíj tételét, az 1913. évi járulékszámítások eredményeként jelentkezett 0.00149757776 egységdíjtételhez közelálló 0.0015-ben állapítja meg.

Az igazgatóság korábbi határozatától eltérőleg azért állapítja meg 0.0015-ben az 1915. évi óvadékszerű tőkefedezeti baleseti előlegek egységdíjtételét, mert említett határozata óta az 1913. évi kirovás eredményei is ismeretessé váltak, melyek szerint az egységdíjtétel az előző évihez képes kb. 100 %-al emelkedett és mert továbbá ezen az egy adaton kívül más adatok, melyekkel számot vehetne, nem állanak rendelkezésre. Ezért látszott célszerűnek az óvadékszerű elő-

legek egységdíjtételül az 1913. évi tehát az ismert legutolsó egységdíjtételhez közelálló számot felvenni annál is inkább, mert az eddigi tapasztalat szerint az egységdíjtételnek évről évre mindig emelkedő tendenciája volt. (21.644/915. ig. szám.)

Az Országos Pénztár a fizetésredukciók ellen. Az O. P.

elnöksége tárgyalta Maszár Ágost számvizsgálónak és Kovács Gyula számtisztnek a pozsonyi, és Horváth András kezelőtisztnek a székelyudvarhelyi kerületi munkásbiztosító pénztár azon határozata ellen benyújtott előterjesztését, mellyel e kerületi munkásbiztosító pénztárak a tisztviselők illetményeinek további intézkedésig az Áll. Munkás biztosítási Hivatal rendelete szerint redukált mértékben, való folyósítását mondják ki. Az előterjesztéseknek az elnökség helyt adott s utasította a kerületi munkásbiztosító pénztárakat, hogy a nevezettek illetményeit a pénztár illetményszabályzata vonatkozó rendelkezésének megfelelően folyósítsák. Az igazgatóság is így határozott, mert ezek a pénztárak az Országos Pénztár igazgatósága által jóváhagyott jogerős illetményszabályzattal rendelkeznek s így annak rendelkezései a pénztárra nézve kötelező erejűek. Ettől eltérő intézkedésnek legfeljebb akkor lehetne helye, ha azt az érdekeltek sem kifogásolják.

Ugyanily megokolással tagadta meg hozzájárulását az igazgatóság az augusztus hó 6-iki ülésen a váci kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatóságának azt a határozatát, mely szerint a pénztár a hadbavonult Erdős László számenlőnr részére katonai szolgálata alatt törzsfizetésének csak egy-

harmad részét utalja ki és lakbérillétményeinek kiutalását 1915. március hó 10-ével beszünteti. Erdős László panaszára az O. P. arra utasította a kerületi munkásbiztosító pénztárt, hogy a nevezett részére az illetményszabályzati rendelkezésnek megfelelő illetményeket változatlan összegben folyósítsa.

Az igazgatóság végül a hadifogságba esett Székely Áron homonnai kerületi munkásbiztosító pénztári igazgató feleségének azt a panaszát is tárgyalta, hogy a pénztár férje illetményeit csak redukált mértékben folyósítja. (A homonnai kerületi munkásbiztosító pénztár ebben az ügyben az O. P.-tól maga is utasítást kért.)

Székely Áron fizetésének redukálása – amely ellen a nevezett nem is élt panaszszal, – azon alapult, hogy az Állami Munkásbiztosítási Hivatal rendelkezése szerint a katonai havidíjasok a hasonló minőségű államtisztviselőkhöz hasonlóan csak a havidíjas és a tisztviselői fizetésük közötti különbözet kiutalására tarthatnak igényt. Székely Áron azonban hadifogságba került és az 1915. évi 2090/M. E. számú miniszterelnökségi rendelet szerint a hadifogságba jutott havidíjas családfenntartó állami tisztviselők, a katonai illetményeik beszüntetését követő hó 1-től kezdve ismét teljes illetményeik kifizetésére tarthatnak igényt; ennél fogva az igazgatóság felhívta a pénztárt, hogy Székely Áronné részére férje katonai illetményeinek beszüntetését követő hó 1-től kezdődően mindaddig, míg férje részére a katonai illetmények újból folyósítatnak, a törvényes tértimények-

kel és egyéb levonások fentartásával, férje teljes fizetését utalványozza ki.

Németország legnagyobb betegsegélyző-pénztára, a berlini Allgemeine Ortskrankenkasse. Ez a pénztár a Birodalmi Biztosítási Törvény (RVO.) életbelépte után 43 pénztár egyesüléséből alakult, melyeknek összesen 8.700,000 márka vagyonuk volt. A pénztárnak 1914 január hó elsején 425,485 tagja volt. Az 1914. év folyamán 175,000 keresetképtelen betegségi esetet jelentettek a pénztárnál. A pénztár összes bevétele körülbelül 46 millió márka volt. Táppénzre körülbelül 8 millió márkát, orvosi költségre 2 millió 648.000, fogorvosi kezelésre 4,700.000 márkát fizetett ki a pénztár. Az adminisztráció költségei 3,360.000 márkára rúgtak. A pénztárnak van saját gyógyintézete, melyet a háború kitörése után a hadvezetőség rendelkezésére bocsátott. Mint-hogy a megbetegedéseknek a vidéki pénztárakhoz viszonyítottan magas számát a pénztár a világvárosi lakásviszonyok kedvezőtlen voltában látja, a berlini pénztár igen nagy gondot fordít a tagok lakásviszonyainak kipuhítására is. Erre a célra jól szervezett betegellenőrzési szolgálata van s a betegellenőrök minden iszákossági esetet, továbbá a tüdővész- és rákmegbetegedéseket a pénztárnak azonnal bejelenteni kötelesek.

Betegpénztár terhére elkövetett csalásért – 2 évi fogház.

Egy német büntetőbíróság 2 évi fogházra ítelt egy geestemüdei előmunkást, aki a betegsegélyző-pénztár kárára követett el – a hogy magyarul mondanók – táp-

pénzcsalást. A vádlott, aki egy geestemüdei gyárban dolgozott, novemberben beteget jelentett és betegsége állítólagos tartama alatt a gyári betegsegélyző-pénztárból 55 márka segélyt kapott. Valóságban azonban egyáltalán nem volt beteg, hanem álnév alatt egy másik üzemben dolgozott, ahol aztán szintén beteget jelentett és ahol ugyancsak fölvetta a betegsegélyt. Második helyén, ahol álnéven dolgozott, ezenkívül 40 márka előleget is kért beteg felesége ápoltatásának orvosi költségeire, holott feleségétől elváltan élt és azzal egyáltalán nem törődött. A bíróság büntetett előéletére való tekintettel 2 évi fogházra és polgári jogainak 5 évre való felfüggesztésére ítélte.

A nagyszzebeni kerületi munkásbiztosító pénztár elhunyt igazgatója Róth Károly özvegyének az Országos Pénztár elnöksége, a nyugdíjintézet alapszabályainak 73. §-a alapján reáruházott hatáskörben 1915. év május hó 1-től számítandó érvényesül, a nyugdíjintézeti önkormányzati szervek megalakulásáig havi 90 korona 67 fillért, 3 kiskorú gyermekének pedig a 20. életévük betöltéséig egyenként havi 18 korona 18 fillért állapított meg özvegyi ellátományi, illetve nevelési díjelőlegül.

A fogarasi kerületi munkásbiztosító pénztár felosztatását javasolja az Állami Hivatalnak az Országos Pénztár igazgatósága egy f. augusztus hó 6-iki ülésében hozott határozatával. Az O. M. B. P. ugyanis a Munkásbiztosítási Hivatalnak a helyi szerv részére havi költségvetést megállapító leirata alapján kénytelen konstatálni, hogy ez a ke-

területi pénztár még járulékfőlemelés esetén sem tudna törvényes kötelességeinek fennakadás nélkül eleget tenni. – Az igazgatóság ugyanezen az ülésen a pénztárnak baleseti ellátmánykiutalása iránti kérését is végleg elutasította, mert az a baleseti ágazatra már 1914. évi decemberi állapot szerint is 6585 koronával adósa az O. P.-nak. Ha a pénztár a baleseti sérültek járadékfelőlegeit kifizetni nem tudná, úgy az előlegeket a kerületi pénztár részéről megfelelő igazoló záradékkal ellátandó nyugták alapján maga az Országos Pénztár fogja továbbiakig kifizetni.

A nagyikindai munkásbiztosítópénztár autonómiáját az Állami Munkásbiztosítási Hivatal már régebben felfüggesztette és akkor a pénztár vezetésével a város polgármesterét bízta meg. A polgármester lemondása folytán a Hivatal a pénztár vezetését Radó Imrére, a szabadkai kerületi munkásbiztosító pénztár fogalmazójára bízta. A megbízást azért tartjuk különösen megemlítenedőnek, mert ez az első eset, amikor az Állami Hivatal valamely felfüggesztett pénztár vezetésével nem közigazgatási, hanem kerületi pénztári tisztviselőt bízott meg.

Az 1913. és 1914. évre szedendő balesetbiztosítási járulékelőlegek tárgyában az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár igazgatósága augusztus hó 5-iki ülésében *ügy* határozott, hogy mindazokra a felosztó- és kirovó rendszer alá eső munkaadókra, akiknek üzemére vagy üzemeire vonatkozó besorozási határozat akár felebezés folytán, akár más okból

még nem emelkedett jogerőre, s akik nem vehettek részt a baleseti költségek 1913. és 1914. évi rendes felosztásában és kirovásában, baleseti járulékelőleget ró, illetve balesetbiztosítási járulékaikra – az 1907. évi XIX. t. c. 43. §-ában rá ruházott jogánál fogva – előleget szed.

Az előleg kivetésének az alapjául az 1913. illetve 1914. évekről benyújtott vagy benyújtandó munkabérkimutatásokban bevalolt beszámítható javadalmazás szolgál, ha pedig a munkaadó a bevallást szabályszerű felhívás után is elmulasztotta, akkor bevallás hiányában, a munkaadóra kirótt betegsegélyezési járulékok 29-szerese, illetve a kiszállás, vagy a rendelkezésére álló adatok alapján történt, hivatali becslés útján megállapított beszámítható javadalmazás szolgál a kivetés alapjául. Egységdíjtételként az 1913. évre, illetve 1914. évre már megállapított végleges baleseti járulékelőleget egységdíjtétel alkalmazandó. A veszélyességi arányszám tekintetében az előző besorozási ciklus jogerős arányszámához kell alkalmazkodni, ilyennek nem léteben pedig a még nem jogerős igazgatósági határozatban megállapított arányszám, és ha ez sem állana még rendelkezésére, a megfelelő üzemim közepes veszélyességi arányszámára veendő az előlegkirovás alapjául.

Az előleg ellen felebezésnek helye nincsen. Az előlegek az értesítés kézbesítésétől számított 30 napon belül válnak esedékessé.

Az ezen határozat alapján befolyt összegek annak az elszámolási évnek a javára irándók, melyben befolytak.

Ha valamely üzemre vonatkozólag a besorozási határozat

már jogerőssé vált, a munkaadó előleggel, semmi körülmények között sem terhelhető meg.

Az igazgatóság az előlegkirovás mielőbbi megszerzésének fontosságára való tekintettel

Lukács József elnököt a határozat soronkívüli hivatali jóváhagyása érdekében valé közbenjárásra kérte fel. (23069/915. ig. szám.)

Munkásvédelem, Gyermekvédelem, Népegészségügy.

A háború és a gyermekek. Hogy a háború a gyermekekre nézve mennyi veszedelmet rejt magában, az nemcsak teoretikus megfontolások alapján mutatható ki, hanem pozitív tényekkel is igazolható. Minthogy a mostanihoz hasonló méretű és a népetet hasonló mértékben befolyásoló háború azóta, amióta a jól kiépített modern népességi statisztika fennáll, nem fordult elő, nem lehet teljes bizonyossággal bebizonyítani, hogy a csecsemő- és gyermekhalandóságot minden háború fokozza. Jelenleg azonban ez a szomorú tény kétséget kizárólag hónapok óta észlelhető: így p. o. Laugstein hangsúlyozza, hogy Berlinben 1914. augusztus és szeptember havában igen számos, rendkívül súlyos gyomor- és bélbajeset fordult elő, amelyek nagyrésze halálos kimenetelű volt és amelyeket ő részben a háborúnak az anyákra gyakorolt hatására vezet vissza. De ugyanez a jelenség megfigyelhető volt más városokban is. Bécsben 1914 december óta a csecsemőhalandóság rendkívül erős megnövekedését figyelték meg. B hónapban 362 egy éven aluli halt meg, 1915 januárban már 456, sőt februárban már 599. A főhalálok a légzőszervek megbetegedései voltak.

A háború alatti megnövekedett csecsemőhalandóság, minthogy a

háború alatt a születések száma nem emelkedik, hanem éppen ellenkezőleg, csökken, a csecsemőhalandóság emelkedését még kedvezőtlenebb színben tünteti fel. A születések száma u. i. tudvalevőleg csak a háborúk befejezése után szokott emelkedni.

A háború három módon fenyegeti a gyermekeket. Először is az anyák gyengébb gyermekeket hoznak a világra, másodsor a gyermekek táplálkozása és ápolása rosszabbá válik, harmadszor a háború következményeképen járványok lépnek fel. Vegyük sorra e három körülményt.

Az anyán át hat a háború a lelki megrázkódtatások útján, a melyek a gondozás elhanyagolására vezethetnek, de amelyek már a még meg nem született gyermekekre is károsan hatnak. Ehhez járul még, különösen a mezőgazdasági népességnél, a nő vállaira nehezedő munkateher megnövekedése. Ebből a szempontból az sincs kizárva, hogy a statisztika általában a halvaszületések szaporodását fogja feltüntetni. Az anyának a terheség alatti nagyobb munkavégzése folytán az újszülöttek súlya csökkenni fog; így többek között legutóbb Peller is kimutatta, hogy az újszülöttek súlya annál nagyobb, minél hosszabb ideig kímélhették magukat az anyák a szülés előtt. Valószínű, hogy a

kisebb súlylyal a világrajövő gyermekek életereje is kisebb. Harmadszor az anyák megcsökent és megváltozott táplálkozása is hat a gyermekekre, amit viszont részben a drágaság, részben pedig bizonyos élelmiszerek készletének a megcsappanása idéz elő.

Éppen a háború alatt és után fontosabb, mint máskor, hogy az anyák maguk szoptassák gyermekeiket. Mert a mesterséges táplálás igen megnehezült, különösen a városokban. A táplálkozási viszonyok megromlása pedig nemcsak a csecsemők, hanem általában a gyermekek egészségi viszonyait károsan befolyásolja.

De a háború a táplálkozástól eltekintve is megváltoztatja a gyermekek életmódját – különösen áll ez a menekültek gyermekeire és a háborúval kapcsolatban a gyermekek között járványos betegségek is sűrűn szedik az áldozatokat.

Gyermekvédelem a békében és a háborúban. Pennsylvaniában, az Egyesült Államok egyik szövetséges államában, ez év május hó 13-án törvény lépett életbe, mely a gyermekmunkát a 14 éven aluliakra vonatkozóan minden ipari munkában eltiltja. A törvény szerint a 16 éven aluliak is maximálisan heti 51 órás, s naponta legfőljebb 9 órát tölthetnek munkában, s veszélyes üzemekben és oly helyeken, ahol szeszes italokat adnak el, fiatalkorúak egyáltalán nem foglalkoztathatók. A kereskedelemben és telefonszolgálatban alkalmazott fiatalkorúak munkaideje reggeli 6 óra előtt nem kezdődhetik és este 8 óra előtt végződik. A 12 éven aluli fiúk, a fiatalkorú lá-

nyok pedig általában nem foglalkozhatnak utcai árusítással – újságok árusításával sem. Ezekre a kérdésekre van ráérő ideje a pennsylvaniai népképviselőnek... A háborús parlamentek ilyen kérdésekkel bíbelődni kevésbé érnek rá, és ha már rá is érnek – a dolgok természetéből következően – ritkán van közzévetet benne. Németország és Nagybritánia kivételével egyik hadviselő állam sem töri magát szociálpolitikai munkában. A háború a legtöbb országban azoknak jön kapóra, akik a szociálpolitikát – visszacsinálják . . . *Olaszországban* – az „Avanti” híre szerint – oly rendeletet hozott a hivatalos lap, amely a háborús szolgálatra behívottak 12-15 éves gyermekeit – az iskolalátogatási kötelezettségtől mentesíti és hogy az így szabadon maradó idejük se vesszen kárba – velük szemben a gyermekmunka-tilalmak érvényességét szünteti meg . . .

Az alkoholizmusnak a megbetegedésekre való hatásáról hoz rendkívül érdekes tanulmányt a kopenhágai Povl *Heiberg*-től az „Archiv für soziale Hygiene” a 10. kötet 4-ik füzetében. A tanulmány megállapításait egész röviden a következőkben kívánjuk ismertetni:

Az alkoholizmus a megbetegedésre való különös hajlamoságot vált ki. Az iszákosnál például a betegségek napok száma hatszor-hétszer oly nagy, az iszákossága idült, előrehaladott állapotában a munkás háromannyiszor változtat munkahelyet, mint annak előtte. Ha fölteszük, hogy egy egészséges német munkás évente 12 napon át munkaképtelen betegség miatt, egy vele

egykorú alkoholistá betegségi napjainak számát 30 napra kell tennünk. A balesetek száma és a halandóság is kétszer-háromszor akkora az iszákosnál, mint a nem ivónál. Érdekes, hogy míg az asszonyoknál a morbiditás (a megbetegedések) tekintetében a városi és a vidéki asszony között alig van lényeges különbség, a 40-50 év közti férfiaknál Kopenhágában már kétakkora a városi férfi halandósága, mint a vele egykorú nő. Abszolút törvényes szeszfogyasztási tilalom esetén a 35-54 év közti életkorú munkás betegségi napjainak száma 15-ről 10-re csökkenne, a betegnapok száma pedig a pénztárnál 600.000 napról 400.000-re apadna és ennek az egyetlen korosztálynak betegségi napjai kevesbedése révén például egyedül a kopenhágai aggsági pénztár évente eggy millió koronát takarítana meg.

Egy millió korona költségkülönbség: ez a szám közérthetően jelzi a munkásbiztosítás érdekeltségét az alkoholelleses küzdelemben.

A **gyermekvédelemnek** és a fiatalokunkról való gondoskodásnak mintáállama Ausztrália s ennek a védelemnek és a gondoskodásnak a rugója a helyes népesedési politika. Ausztrália a 14 éven aluli gyermekek ipari foglalkoztatását egyáltalán nem engedi meg s az iparágak egész sorát sorolhatnók föl, melyben az ausztráliai törvények a fiatalokunak alkalmazását a 16, sőt a 18-ik életév betöltéséig tiltják. A fiatalokunak maximális napi munkaideje 8 óra s ebből az időből is megszakítás nélkül csak 474 órát tölthetnek munkában, reggel $3/48$ előtti és este 6 óra

utáni időben pedig nem szabad őket dolgoztatni. A fiatalokunak vasárnapi munkaszünetüket már a vasárnapot megelőző szombaton délután 1 órakor kezdik meg. A gyermekvédő törvények meg nem tartásáért Ausztrália igen helyesen nemcsak a munkáltatókat, hanem a szülőket is megbünteti. Az apátlan-anyátlan és általában a gondozásnélkül maradt és a rosszhajlamú fiatalokunakat is nem intézetekben, hanem családotknál helyezi el az állam s ott azokat a 18-ik, sok esetben pedig a 21-ik életévük betöltéséig a felügyelete alatt tartja. A szülőktől az így elhelyezett gyermekeikért az állam költségmegtérítést egyáltalán nem követel, de a gyermekeket, ha már 13 éves korukat betöltötték, foglalkozásra nevelik, dolgozni tanítják és eltartásuk költségeihez csupán munkájuk értéke a hozzájárulás. Az Ausztráliában megtelepült fehérek és ivadékaik szociálpolitikai berendezkedése olyan, hogy az itthonmaradtaknak is például szolgálhat.

Egy havi fogházat kapott büntetésül műhelye tisztatlanságáért egy wilhelmshafeni sütőmester. Az esetnek az az előzménye, hogy a Wilhelmshafen vár parancsnoka, aki a polgári lakosság jó egészségi állapotában is a hadviselés fontos tényezőjét látta, úgy az utcáknak, mint az ipari üzemeknek a legnagyobb gonddal való rendbentartását rendelte el. Egy megtartott vizsgálat alkalmával a műhelyvizsgáló bizottság a szóbanlévő sütőmester műhelyét piszkosnak találta s a sütőmester ellen feljelentést tett. A feljelentés folytán a törvényszék a hadiállapotról szóló törvény alapján egy havi

fogházra ítélte a sütőmestert. Az elítélt semmiségi panaszt jelentett be az ítélet ellen s a rendelet törvényességét kifogásolta, a Reichsgericht azonban a semmiségi panaszt elutasította. – A közegészségügy érdekeinek ilyen energikus védelméről azért emlékszünk meg, mert a német példa utánzása most nálunk széles körök ambíciója, s a wilhelmshafeni eset igazán olyan okos példa, hogy – kár volna nem követni.

Memorandum a tüdővésztes pékmunkások érdekében. Egy 1913. évi április 7-én 191049/912. sz. a. kelt belügyministeri körrendelet a nyílt tuberkulózisban szenvedő betegeknek – bizonyos meghatározott esetekben – kötelező bejelentését és lakóhelyük fertőtlenítését rendelte el. Ez a rendelkezés a tüdővésztes fertőzés meggátolására és gümőkóros megbetegedések csökkentésére irányuló törekvést a gyakorlatban nagy lépéssel vitte előbbre.

A rendeletből folyóan azonban a biztosított tagokra, létfenntartásukat is veszélyeztető intézkedések történnek. A rendelet alapján ugyanis a pénztári orvosok a városi tisztviselői hivatalnak bejelenteni tartoznak például azokat a pékmunkásokat, akiknél a nyílt tuberkulózis megállapított. A tisztviselői hivatal előterjesztésére azután a rendőrkapitányi hivatal ezeket a betegeket eltiltja a munkától, illetve a munkaadóik által elbocsátatja. Minthogy pedig a nem keresetképtelen, de fertőzőbetegeknek a munkásbizt. törvény 50. §-a értelmében táppénz nem jár, s minthogy a T. 55. §-ában körülírt elkülönítés esete sem forog fenn, s e címen sem részesül-

hétnek segélyben, a fenti rendelet végrehajtása igen sok pénztári betegre azzal a lesújtó következményekkel jár, hogy munkanélküliekké teszi őket.

Mindezeknél fogva az aradi kerületi pénztár a szóbanforgó kérdés és az ezzel kapcsolatos intézkedések megvitatása érdekében a legsürgősebben szűkebb körű tanácskozási egybehívását kérte, s az Országos Munkásbetegs. és Balesetbiztosító Pénztár elnöksége elhatározta, hogy a kérdésben felterjesztéssel fordul a Munkásbiztosítási Hivatalhoz, valamint a Kereskedelmi Miniszterhez is, amelyben azt kéri, hogy a nyílt tuberkulózisban szenvedő betegek részére a kormány, – mint munkaképteleneknek – ellátást nyújtson, vagy pedig olyan üzemekben foglalkoztassa őket, ahol embertársaikra való nagyobb veszély nélkül munkájukkal kereshetik meg kenyerüket. Elhatározta még az elnökség, hogy memorandummal fordul a kormányhoz is, melyben azt kéri, hogy az ilyen betegek részére intézetek állíttassanak fel, ahol ezek a beteg munkások a 20 hét letelte után elhelyezhetők legyenek.

A háziipar, az otthonmunka és a tuberkulózis-veszedelem.

Egy római olasz orvosnak, Ronaleti dr.-nak 1911-ben és 1912-ben történt vizsgálódásai azt a figyelemreméltó eredményt mutatták, hogy a háziipar révén előállított fehérneműek és ruhák anyaga a bacillusokat magukba fogadja és továbbterjeszti. Ronaletinak ezt a megállapítását egyrészt az teszi most különösen aktuálissá, hogy megfigyeléseit annak idején az olasz hadsereg részére szállított és tüdőbeteg otthonmun-

kásnök által elkészített ruhák anyagán tette, másrészt pedig az, hogy a hadsereg részére most a háziipar és az otthonmunka témérdek anyagot szállít. – Ronaldeti a tuberkulózis-megbetegedések kötelező bejelentését tartja szükségesnek, teljes biztosságot azonban a veszéllyel szemben csak az adhat, ha az otthonukban dolgozók által szállított ruházati cikkeket hatóságilag fertőtlenítenék, mielőtt forgalomba hozzák.

Új ellenséggel: a meningokokkusz-szal kell felvennünk a küzdelmet a háború második esztendejében. Meningokokkusz: a járványos agy- és gerincagyhártyalob baktériumát hívják így, amely betegség számára – az ellene való védekezésről kiadott 81.500/VII.D/915. számú miniszteri rendeletből kitűnően – a háború folytán szintén kedvező terjedési lehetőségek nyíltak meg. Ez a betegség rendszerint súlyos lefolyású – a halálozás néha 30-60% – és megállapítása gyakran – különösen az enyhe esetekben – nehézséggel jár, minélfogva igen sokszor későn, hiányosan vagy egyáltalában nem történnek óvórendszabályok. A belügyminiszter ennélfogva arra utasította a közigazgatási hatóságokat, hogy a járványos agy- és gerincagyhártyalob elleni védekezésről szóló 54.890/905. B.M.

számú körrendelet újabb közzétételével hívják föl az orvosok figyelmét az agy- és gerincagyhártyalob bejelentésének kötelezettségére, a betegek szigorú* elkülönítésének szükségességére, a betegek által használt tárgyak (evő-, ivóeszközök, zsebkendők, törülközők, ruha, fehér- és ágyneműek) és a betegszobák fertőtlenítésének fontosságára és végül az egyéni védekezésnél követendő óvószabályokra. Ami az egyéni óvószabályokat illeti, szem előtt kell tartani, hogy a szobában levő betegség főképpen a köpeten, a nyálon és az orr váladékán keresztül terjed, és a fertőzött anyagokról, továbbá a beteggel való érintkezés pl. csókolás, úgyszintén a beteg köhögése, tüszentése, köpködése, sőt hangos beszéderevén is áterjedhet az egészségesre. Különösen említésre méltó, hogy a betegség csiráját, (a *meningokokkusz*t) nemcsak az agy-gerincagyhártyalobban szenvedő beteg, hanem elég gyakran a legközelebbi környezetében levő egészségesek is magukban hordozhatják, akik tehát szintén terjeszthetik az agy- és gerincagyhártyalobot, s hogy ennélfogva az óvószabályok ezekkel szemben szintén alkalmazandók. *A munkásbiztosító-pénztáraknak ebben a küzdelemben is résen kell állniok.*

Elvi döntések; ítéletek

Egy háromi munkás elnézésből a forrasztóvizet itta ki, amely a gépházban egy polcon sörösüvegben állott. 1913. november hó 10-én történt ez a szerencsétlenség a munkással, aki munkája megkezdésekor hajnali 3 és 4 óra között abban a

Rendeletek.

hitben nyúlt az üveg után, hogy valamely alkoholtartalmú ital van benne. Az üvegben forrasztóvíz (szalmiák) volt, amely oly belső sérüléseket okozott, hogy a munkás – kinek akkor a munkát azonnal abban kellett hagynia – 1914. május hó 8-án

sérülése következményeibe belehalt.

A *graz*-i munkásbalesetbiztosító intézet a szerencsétlenség címén emelt kártalanítási igényeket azzal utasította el, hogy a baleset nem a biztosított üzemen érdekeiben teljesített munka során történt. Ez a döntés volt az előzménye annak a panasznak, melylyel a választott bíróság 1914. februárjában foglalkozott; s a panaszos kártalanítási igénye támogatására előadta panaszában, hogy a forrasztóvizet tartalmazó üveg azon a polcon állott, amely a munkások uzsonnáinak s az uzsonnázáskor fogyasztott italaiknak elhelyezésére szolgált. A szerencsétlenség előtti napon egy lakatos abban a gépházban, amely az elszerencsétlenedett gépész munkahelyéül szolgált s amelyben a polc állott, javításokat végzett, azokhoz forrasztóvizet használt, a szükséges forrasztóvizet (szalmiákat) egy sörösüvegbe töltötte volna, s az üveget munkája befejezte után – anélkül, hogy a megmaradt forrasztóvizet kitöltötte volna belőle – az uzsonnapolcon helyezte el. Azt a védelmet, hogy a szalmiákat a munkás öngyilkos szándékkal itta volna ki, ez a tényállás – panaszos szerint – teljesen kizárja.

A panaszlott *graz*-i munkásbalesetbiztosító intézet ezzel szemben azt adta elő, hogy a szerencsétlenül járt munkás a műhelyben akkor, amikor a lakatos ott dolgozott, jelen volt és a lakatos őt az üvegnek a polcon való helyezésére külön is figyelmessé tette.

A tényállás abban a kérdésben, – vajjon a lakatosmunkás az igénylőt közvetlenül munkája befejezte előtt figyelmeztette arra, hogy a szalmiákos-üveget a gép-

házban a szóbanlévő polcon helyezte el, avagy nem 8 nappal a baleset előtt, amikor t. i. munkáját a gépházban megkezdte – nem volt megállapítható s így nem állapítható meg az sem, maga az igénylő mily mértékben járult hozzá a baleset bekövetkeztéhez. Ám ennek a kérdésnek eldöntése a jogvitát amúgy sem dönthetné el, mert a balesetbiztosítási törvény természetesen a kártalanítási igényből azokat nem zárja ki, akik önhibájukkal is hozzájárultak a baleset bekövetkeztéhez; a kártalanítási igényt a törvény csak azoktól vonja meg, akik *szándékosan* okozták, vagy segítették elő balesetüket s erre a védelemre a jelen esetben minden alap teljesen hiányzik.

Ennek megfelelően, tehát csak az a kérdés vár tisztázást, vajjon azok a sérülések, amelyek a járadékot igénylő munkás halálát okozták, joggal tekinthetők-e az üvegben volt forrasztóvíz elfogyasztása következményeinek: ebben a ténykedésben pedig a választott bíróság a tényállást teljesen tisztázottnak látja. A bekövetkezett szerencsétlenségnek a balesetbiztosításra kötelezett üzemmél való összefüggését a bíróság szintén megállapítva látja azzal, hogy a baleset (szerencsétlenség) a három területén, a sérült munkás munkahelyén és munkaidő alatt történt és pedig egy oly anyagnak a munkahelyen való léte folytán, amelynek az üzemen végzett munka teljesítéséhez szükséges s amelynek ottléte az anyag maró tulajdonságai révén az ott foglalkoztatott munkásokat állandóan veszélyeztette. Ez a veszély csak megnőtt, fokozódott általa, hogy a lakatos, akinek a forrasztóvízre munkája

elvégzéséhez volt szüksége, azt sörösüvegben őrizte és minden figyelmeztető fölrirat, vagy elzárás nélkül oly állapotban a helyén hagyta, amelyben az üveg ottléte a végzetes tévedésre egyenesen alkalmat szolgáltatott. Az elővigyázatosság hiánya tehát az üzem egy alkalmazottjának (persze nem a sérültnek) írandó terhére s így a baleset az üzemmel e réven is összekapcsolódik és a baleset (szerencsétlenség) üzemi volta a B. B. T. 1. §-ának szellemében szükségkép megállapítandó.

(A grazi munkás balesetbiztosító intézet választott bíróságának 1914. február hó 14-iki keletű Gu. 430/14/8. számú ítélete.)

Az epilepsiát egy üzemibaleset alkalmával szenvedett sérülések következményeül ismeri el a salzburgi munkásbalesetbiztosító-intézet választott bíróságának egy április 20-iki 114/14. 7. számú ítélete.

Egy faanyaggyárban 1912 novemberében egy forgó szélszárny szétszakadt és egy ott dolgozó fatisztító munkásnak kiütötte a két metszőfogát és a munkás jobb lábán zúzódásokat okozott. Azóta ez a munkás epilepsziás rohamokban szenved. A gyógyulás tartama alatt a munkásbalesetbiztosító-intézet fizette a 60%-os Heilverfahrens-Rentét (a mi törvényünkben ideiglenes járadéknak nevezett gyógykezelési járadékot), a gyógykezelés befejeztével azonban az intézet megtagadta a további járadék fizetését azzal, hogy az orvosi vélemény szerint a sérült munkaképessége teljesen helyreállott. Ez ellen az intézkedés ellen a sérült panaszszal élt, amelyben 40%-os bal-

eseti járadék megítélését kérte, mert a baleset folytán fellépő epilepsziás rohamok keresetképességét csökkentik.

A választott bíróság az igénylőt 1914 áprilisában szakorvosa által megvizsgáltatta, s a vizsgálat eredményeképp adott orvosi szakvélemény a következőket állapította meg:

„A baleset, bár nem tekinthető az epilepszia közvetlen okozójának, közvetve annyiban függ össze a betegséggel, hogy a baleset okozta nagy ijedség a betegséget kiváltó momentumként hatott, miután az igénylő a baleset megtörténte előtt ilyen rohamokban sohse szenvedett. Tekintettel arra, hogy a rohamok felperes saját bevallása szerint csak ritkán, 4-6 heti időközökben szoktak fellépni, a keresetképesség csökkenése csak igen kismérvű, miért is a keresetképességnek a rohamok fellépése miatt történő csökkenése 25%-al értékelhető. Hogy meddig tarthat ez az állapot, előre nem állapítható meg.”

A választott bíróság a szakorvosi vélemény alapján kimondta, „hogy a felperes jelenlegi beteges állapota a szóban forgó üzemi baleset következményének tekintendő. A föllépő epileptikus rohamok annyiban vezethetők vissza a balesetre, hogy azokat a baleset-okozta idegrázkódás váltotta ki. És bár a felperes szervezeténél fogva is hajlamos volt a betegség iránt, annak föllépését végeredményben mégis a baleset idézte elő.” A keresetképességnek a szakértő orvos által megállapított 25%-os csökkenését véve alapul, a választott bíróság a felperesnek 15%-os járadékot ítelt meg.

Balesetbiztosításra kötelezett üzem bejelentésének elmulasztása az 1907. évi XIX. t. c. 190. §-ának b) pontja alá eső kihágás. (K. M. 1915. évi április hó 28-án 13.837/VI D. ez.) T. vármegye alispánjának.

Munkásbiztosítási kihágással vádolt P. S. fakereskedő t-i. lakos ügyében alispán úr 1914. évi április hó 9-ik napján 290. szám alatt ítéletet hozott, mellyel a nevezett vádlottat az I. fokú rendőri büntető bíróság ítéletének helybenhagyásával kihágásban – azért mert balesetbiztosításra kötelezett üzemét a p-i kerületi munkásbiztosító pénztárnál nem jelentette be – bűnösnek mondja ki, s őt az 1907. évi XIX. t. c. 190. §-ának b) pontja az 1901. évi XX. t. cikk 23. §-ában meghatározott célokra fordítandó 100 kor. pénzbüntetéssel, behajt-hatatlanság esetén 5 napi elzárás-sal bünteti, egyben pedig a fel-merült 31 korona 20 fillér eljárási költség megfizetésére kötelezi. Az ítéletet a vádlottnak és a panaszos-nak a törvényes határidőben be-adott fölebbezése következtében felülbírálat alá vettem. Ennek eredményéhez képest a másod-fokú rendőri büntető bíróság idézett ítéletét a felhozott indo-koknál fogva a kiszabott bünte-tésnek 2 napi elzárásra átváltoz-tatandó 20 korona pénzbüntetésre való leszállítása mellett helyben-hagyom.

A büntetés nagyságát azért mérsékeltem, mert enyhítő körü-

ménynek vettem terhelt eddigi büntetését, valamint azon körülményt, hogy cselekményében bűnös szándékot nem láttam főnforogni, csak gondatlan-ságot.

Terheltnek a kihágás büntet-hetőségének elévülésére vonat-kozó kifogása figyelembe vehető nem volt, mert a biztosításra kötelezett üzem bejelentésének elmulasztása folytán elkövetett kihágás elévülése nem az üzem megkezdésekor, hanem – tekin-tettel a kihágási cselekmény folytonosságára – az üzem meg-szűntének napjával kezdődik.

A kovács, ki egyik szemét veszítette, beállott megszokás után 33½%-os baleseti járadékra tarthat igényt. A német *Reichsversicherungsamt* április hó 10-én hozott döntésével kimondta, hogy a kovács, aki munka közben ért baleset folytán egyik szemét veszítette, teljesen beállott megszokás után 33½%-os baleseti járadékra tarthat igényt. A döntésnek azért van különös érdekessége, mert az egyik szem elvesztéséért általánosságban a beállott megszokás után csak 25%-os járadék megállapítása volt szokásos. A kovács-mesterség üzésénél azonban – mondja a *Reichsversicherungsamt* – épp-úgy, mint minden olyan foglal-kozás gyakorlásánál, amelynél a másik ép szem is állandóan veszélynek van kitéve, 33½%-os járadékot kell megállapítani.